

Folkhälsomyndigheten

Ett spektrum av sexuella samtycken

En intervjustudie om samtycke hos sexuellt aktiva vuxna

Publicerad: 2 juli 2020

Uppdaterad: -

Innehåll

Sammanfattning	3
Summary	5
Om publikationen	7
Bakgrund	8
Syfte och frågeställningar	13
Metod	14
Resultat: Ett spektrum av samtycken	19
Diskussion	34
Slutsatser och fortsatt arbete	38
Ordlista	40
Referenser	41
Bilagor	43

Observera att det är möjligt att ladda ner hela eller delar av en publikation. Denna pdf/utskrift behöver därför inte vara komplett. Hela publikationen och den senaste versionen hittar ni på www.folkhalsomyndigheten.se

Sammanfattning

Studien undersöker hur sexuellt samtycke förstås, praktiseras och upplevs

Samtycke anses ofta vara en typ av avtal för sexuell aktivitet, men definitionen av sexuellt samtycke är komplex. Tidigare forskning har till stor del fokuserat på amerikanska collegestudenter, och det har saknats svenska empiriska studier som undersöker sexuellt samtycke i befolkningen.

Syftet med den här studien är därför att undersöka hur sexuellt samtycke förstås, praktiseras och upplevs i sexuella relationer bland vuxna i Sverige idag.

Studien är en kvalitativ intervjustudie med 31 sexuellt aktiva personer 23–61 år. Deltagarna rekryterades via annonser i lokaltidningar, breda Facebook-grupper och på stora arbetsplatser. Intervjuerna var semi-strukturerade och berörde sexuell kommunikation, sexuella relationer och erfarenheter av sexuellt samtycke. Intervjumaterialet analyserades med hjälp av tematisk analys.

Samtycke kan placeras in på ett spektrum

Analysen av intervjuerna resulterade i ett huvudtema: Ett spektrum av samtycken: kontextuella och kontinuerliga sexuella praktiker.

Huvudtemat beskriver hur samtycke är mångfacetterat och uttrycks olika beroende av situation, relation och föreställningar om kvinnlig och manlig sexualitet och sexuell praktik. Det beskriver också hur samtycke i sig och hur samtycke kommuniceras är föränderligt och pågående, både över tid och i den sexuella situationen. Huvudtemat beskriver vidare hur deltagarnas förståelse, praktik och upplevelser av samtycke och brist på samtycke kan placeras in på ett spektrum mellan fullkomligt samförstånd och avsaknad av samtycke, det vill säga i form av övergrepp och sexuellt våld. Däremellan kan kommunikationen vara bättre eller sämre, och förväntningar på kvinnlig och manlig sexualitet kan spela in i vad som upplevs eller förstås som samtycke. Gråzoner för vad som upplevs som självklart och lustfyllt, eller obekvämt eller tveksamt är en del av samtyckets spektrum.

Huvudtemat byggs upp av fem underteman:

1. Kommunikation – så tydligt, så svårt belyser deltagarnas syn på tydlig och lyhörd kommunikation som en nyckel till ett fungerande sexuellt samtycke och samspel. Samtidigt upplever deltagarna att det är svårt att kommunicera om sex och samtycke, och att de därför kan behöva träna på det och finna forum för att förbättra dessa färdigheter. Vidare beskriver deltagarna att typen av kommunikation skiljer sig åt mellan olika slags sexuella situationer och praktiker. Det som upplevs som tabubelagt kan också försvåra en god kommunikation.
2. Sex och samspel i samförstånd belyser hur sexuellt samtycke när det fungerar bra förstås som självklart och ömsesidigt. Det beskriver hur samtycken kan förändras och fungera olika beroende på situation och utifrån individuella och relationella faktorer. Samtycket är någonting pågående som sker här och nu.
3. Samtyckets gråzoner beskriver upplevelser där deltagarna varit osäkra på sitt eget eller andras samtycke, och erfarenheter av att bristande lust har omvandlats till samtycke efter

- hand.
4. Avsaknad av samtycke handlar om att samtycke inte uppnås utan på olika sätt överträds, exempelvis i form av sexuellt våld. Temat handlar också om konsekvenserna av att bära med sig dessa erfarenheter.
  5. Att navigera och utmana föreställningar och praktiker för sexualitet belyser hur olika föreställningar om och förväntningar på sexuellt beteende utifrån kön påverkar hur deltagarna förstår, kommunicerar och praktiserar sexuellt samtycke. I temat ingår inslag av att utmana förväntningar på romantisk och tvåsam kärlek.

Viktiga insikter för arbetet för sexuell hälsa och mot sexuellt våld och

Kunskapen från studien kan öka förståelsen för hur sexuellt aktiva vuxna kommunicerar, praktiserar och upplever sexuellt samtycke. Detta har både vetenskaplig och samhälllig betydelse. Insikterna kan bidra till att utveckla det hälsofrämjande arbetet för sexuell hälsa samt utveckla interventionerna i det förebyggande arbetet och de behandlande insatserna vid sexuella trakasserier och sexuellt våld.

Summary

Background and method

Sexual consent is highly relevant in relation to sexual violence. Sexual consent is often considered as an agreement for sexual activity, but the definition of the concept is complex. Previous research on consent has largely focused on American college students, and there are no Swedish empirical studies that have investigated sexual consent in the general population. The purpose of this study was to investigate how sexual consent is understood, practiced, and experienced in sexual relations among adults.

This was a qualitative interview study with 31 sexually active participants aged 23-61 years old. The participants were recruited through advertisements in local newspapers, Facebook groups and workplaces. The interviews were semi-structured and included topics related to sexual communication, experiences of wanted and unwanted sex, and sexual relations. The interview material was analysed using thematic analysis.

Results

The analysis of the interviews resulted in the main theme: A spectrum of consent: contextual and continuous sexual practices. The main theme describes how consent is multifaceted and how it is expressed and understood in diverse ways depending on the context, such as the situation, relationship and normative expectations on female and male sexuality and sexual practice. The main theme describes how consent and communication of consent is an ever changing and ongoing process, both over time and during each sexual situation. The spectrum describes how the participants' understandings, practices and experiences of consent can be placed on a spectrum. The main theme is built up of five themes:

1. The theme communication – so clear, so difficult, highlights that, on the one hand, participants view that clear and responsive communication is the key to functioning sexual consent and sexual interaction. On the other hand, they find it difficult to communicate about sex and consent, and therefore express a need to practice this or find forums for it. Furthermore, the type of communication differs between different kinds of sexual situations and practices.
2. The theme sex and interaction in consensus is about how sexual consent, when it works well, is obvious and mutual. This theme is also about how consent can differ and change depending on the framework and on individual and relational conditions.
3. The theme grey zones describes participants' experiences of having their own boundaries violated or how they themselves have crossed someone else's boundaries, meaning that they have been unsure of their own or others' consent.
4. The theme lack of consent and violations focuses the experience of sexual harassment, violations of integrity and overt sexual violence.
5. The theme navigating and challenging perceptions and practices for sexuality illustrates how gender normative understandings of female and male sexuality influence how the participants understand, communicate and practice sexual consent. The participants also challenge these norms of sexuality.

Conclusions

In conclusion, this study shows that consent is context-dependent and continuous, i.e. how consent is understood, practiced, and perceived, depends on expectations linked to sexuality, contexts, relationships and situations. Consent is understood as continuous, both in the sense of ongoing in every sexual situation and as changing over time. The results show different experiences of consent and lack of consent that can be placed on a spectrum ranging from complete consensus to lack of consent, with grey zones and different sorts of sexual consent in between.

This study's results have a number of implications for future work on sexual consent, sexual health and preventive work against sexual violence. Findings from this study can help to better understand how sexual communication and consent is experienced and practiced by sexually active adults, which has both scientific and societal significance. This knowledge can inform the development of strategies for prevention and treatment of sexual harassment and sexual violence, and thus contribute to improved sexual health.

Om publikationen

Den här rapporten handlar om sexuellt samtycke, och hur sexuellt aktiva vuxna förstår, praktiserar och upplever det. Rapporten baseras på en intervjustudie som utfördes 2018 inom arbetet med sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter.

Rapporten riktar sig främst till myndigheter, institutioner och organisationer som arbetar med sexualitetsfrågor. Studiens resultat kan användas för att bättre förstå sexuellt samtycke, både hur det praktiseras och upplevs.

Studien har genomförts av Ida Linander, Anne Gotfredsen och Isabel Goicolea vid Institutionen för epidemiologi och global hälsa vid Umeå universitet samt Maria Strömbäck och Maria Wiklund, vid Institutionen för samhällsmedicin och rehabilitering vid Umeå universitet. Genomförandet skedde i samarbete med Folkhälsomyndigheten, där Maja Österlund och Desireé Ljungcrantz har varit ansvariga utredare tillsammans med Tommy Eriksson och Charlotte Deogan. Ansvarig enhetschef har varit Louise Mannheimer på enheten för sexuell hälsa och hivprevention, avdelningen för smittskydd och hälsoskydd.

Folkhälsomyndigheten

Malin Grape

Bitr. Avdelningschef, avdelningen för smittskydd och hälsoskydd

Bakgrund

Folkhälsomyndigheten har i uppdrag att bidra till jämlikhet i hälsa i enlighet med det nationella övergripande folkhälsomålet om en god och jämlik hälsa i hela befolkningen (1, 2). Detta relaterar även till det femte målet i Agenda 2030 om alla kvinnors och flickors rätt till egenmakt (3) samt målet om allas rätt till kroppslig integritet enligt Sveriges jämställdhetspolitiska mål (4). Att bidra till dessa mål gör Folkhälsomyndigheten bland annat genom att producera kunskap om de faktorer som påverkar kvinnors och mäns hälsa samt om kvinnors och mäns hälsoutfall. Genom regeringsuppdraget att utföra en nationell befolkningsstudie om sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR) har Folkhälsomyndigheten undersökt sexuell hälsa i relation till exempelvis lust, sexuell praktik, reproduktion och våld (5).

I undersökningen SRHR2017, med 15 186 respondenter, framkom att en majoritet av befolkningen är nöjda med sitt sexliv och sin sexuella hälsa. För sexuell kommunikation och samtycke uppger majoriteten att de alltid eller oftast kan säga nej om de inte vill ha sex, men andelen var lägre bland män (73 procent) än bland kvinnor (85 procent). Totalt uppgav en högre andel män (6 procent) än kvinnor (2 procent) att de aldrig eller sällan kan säga nej om de inte vill ha sex. Inga skillnader sågs mellan hetero- och bisexuella kvinnor och män, medan homosexuella exkluderades på grund av att dessa utgjorde en för liten grupp (6).

I den fördjupande enkätstudien om sexuell kommunikation, samtycke och hälsa, med 12 000 respondenter, uppgav en majoritet att de kan förmedla om de vill och hur de vill eller inte vill ha sex. Detta gäller särskilt för kvinnor, yngre personer och de som lever i en relation. Majoriteten använder främst tal och/eller kroppsspråk och blickar för att visa att de vill ha sex och hur. Kvinnor använder kroppsspråk och blickar oftare än män (7). Det framkommer med andra ord vissa skillnader mellan kvinnor och män i hur samtycke kommuniceras.

När det handlar om kommunikation uppger en tiondel i samma undersökning att deras kommunikativa förmåga är otillräcklig och 11 procent upplever att de blir osäkra och stressade i sexuella situationer på grund av brister i den kommunikativa förmågan. En tredjedel av respondenterna trodde att de skulle må bättre om de fick hjälp att förbättra sin kommunikationsförmåga. Sex av tio känner sig ofta säkra på att de förstår om en person vill ha sex med dem. En fjärdedel anger att det beror på partnern och situationen (7).

15 procent av respondenterna har vid ett eller flera tillfällen försökt påverka någon att ha sex. Män angav i större utsträckning att de en eller flera gånger har försökt påverka någon till att ha sex (7).

Totalt har 63 procent kvinnor och 34 procent män gått med på att ha sex trots att de egentligen inte ville. Det gäller särskilt för bisexuella kvinnor (80 procent), i jämförelse med homosexuella (59 procent) och heterosexuella kvinnor (62 procent). Homo- och bisexuella män (49 procent och 51 procent) har i högre grad än heterosexuella män (33 procent) gått med på att ha sex fast de egentligen inte ville. Fler kvinnor än män har också avbrutit pågående sex. De som gått med på att ha sex fast man egentligen inte ville gjorde det ofta för partnerns skull, för relationens skull eller på grund av förväntningar. Förväntningar, partner och relationen framkommer med andra ord som orsaker till att gå med på att ha sex trots att man egentligen inte vill (7).

Denna kvalitativa intervjustudie är en fördjupning av ämnet samtycke, sexuell kommunikation och sexuell hälsa.

Sexuell hälsa och rättigheter

Enligt Världshälsoorganisationen, WHO, är en god sexuell hälsa inte enbart avsaknad av sjukdom, utan innebär också att ha lustfyllda och trygga sexuella erfarenheter som är fria från tvång och våld (8). Därmed kan sexuellt samtycke ses som en förutsättning för individens sexuella hälsa.

Gutmacher-Lancet-kommissionens definition av sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter innefattar fysiskt, känslomässigt, psykiskt och socialt välbefinnande. I definitionen betonas ett positivt förhållningssätt till sexualitet och reproduktion där njutbara sexuella relationer, förtroende och kommunikation har betydelse för självkänsla och allmänt välbefinnande. Personligt självbestämmande och kroppslig integritet är andra viktiga aspekter för en god sexuell och reproduktiv hälsa (9).

Forskning har visat att ofrivilligt sex är associerat med självrporterad ohälsa, långvarig sjukdom eller funktionsnedsättning, samt behandling för psykisk ohälsa och sexuellt överförda infektioner (10). Oönskat sex, sexuella kränkningar och sexuellt våld kan i förlängningen leda till olika tillstånd av psykisk ohälsa, däribland post-traumatiskt stressyndrom (11, 12). Andra exempel på hälsokonsekvenser av sexuellt våld är sexuell dysfunktion, otrygga aborter och oönskade graviditeter (13).

Begreppet ”sexuellt samtycke”

Den första juli 2018 tog riksdagen beslut om en ny sexualbrottslagstiftning som innebär att det ”vid bedömningen av om ett deltagande är frivilligt eller inte ska det särskilt beaktas om frivillighet har kommit till uttryck genom ord eller handling eller på annat sätt” (14). Med andra ord tar lagstiftningen hänsyn till att deltagarna i en sexuell situation uttryckligen har visat sitt samtycke.

Definitionen av ”sexuellt samtycke”, utöver den juridiska betydelsen, är komplex och det finns många olika uppfattningar om begreppets betydelse. Sexuellt samtycke har i forskningen oftast beskrivits som ett svar på en sexuell invit och något som personer ber om eller ger.

Samtycke har använts med olika innebörd:

- en inre känsla av villighet till att ha sex (psykologisk modell som fokuserar på avsikten)
- en handling eller fysiska beteenden som uttryckligen visar att man går med på något (fysisk modell)
- ett beteende som någon annan tolkar som villighet till att ha sex (kombinerad modell) (15, 16).

Den psykologiska (a) och den fysiska (b) modellen har flera svagheter, exempelvis i relation till juridiska processer. Därför krävs det troligen en kombinerad förståelse (c) för att på bästa sätt förstå och definiera samtycke (16, 17).

Forskare har påtalat att det saknas aspekter av ambivalens och osäkerhet i forskningen om sexuellt samtycke (18). Ofta framträder istället en förenklad förståelse av samtycke, där det antingen handlar om sex med samtycke eller sexuellt våld (19). Utifrån denna förenklade förståelse tolkas samtycke som ett tydligt ”ja” eller ”nej” till sex. Johansson (20) menar att en

sådan tolkning är kopplad till en juridisk förståelse och juridiska följder av samtycke och att detta ofta har varit fokus för forskningen.

Empirisk forskning visar att sexuella erfarenheter är betydligt mer komplexa än en juridisk förståelse av samtycke, och att betydelsen av samtycke behöver vidgas till att innefatta ett socialt perspektiv där subjektiva upplevelser i det specifika omgivande sammanhanget ges betydelse (20). Muehlenhard med flera menar (15) att det är viktigt att skilja på att vilja och villighet:

- vilja (eng: wanting): en person kan vilja ha sex men inte vara villig att ha sex på grund av att den exempelvis inte har en kondom eller inte vill vara otrogen.
- villighet (eng: willing): någon kan vara villig att ha sex även om den egentligen inte vill ha sex, till exempel för att bli gravid eller för att tillfredsställa sin partner (15).

Viljan och villigheten att ha sex kan sammanfalla men kan också gå åt olika håll och inte överlappa.

Avsaknad av sexuellt samtycke

Sexuella erfarenheter som inte upplevs helt tillfredsställande men inte uppfattas som sexuellt våld, beskrivs av Muehlenhard med flera (18) med termer som oönskat och ofrivilligt sex:

- Oönskat sex (unwanted) sex kan ses som kopplat till viljan att ha sex.
- Ofrivilligt sex (nonconsensual) är kopplat till villigheten (samtycket) (18).

Förutom att innebörden i begreppet samtycke är omtvistat råder det även oenighet om på vilka villkor ett "avtal" måste slutas för att ses som ett samtycke. Enligt forskning ska ett samtycke, för att vara giltigt, ske fritt utan tvång eller hot. När makt utövas mellanmänskligt, till exempel i termer av tvång och hot från den ena parten ifrågasätts samtycket även om den andra parten uttryckligen skulle säga "ja" (4).

Tidigare forskning har visat att det är relativt vanligt att både män och kvinnor samtycker till sex fastän de inte vill eller inte har lust. Det är vanligare att kvinnor rapporterar sådana erfarenheter, medan det är vanligare att män uppger att de har svårt att säga nej till sex (11, 21).

Avsaknaden av sexuellt samtycke ingår i rapporten eftersom detta lyftes av intervjudeltagarna och visar på samtyckets komplexitet.

Kommunikation: samtycke i praktiken

Empiriska studier som undersökt hur personer praktiserar samtycke i sexuella situationer visar att samtycke oftast uttrycks icke-verbalt och indirekt eller genom att inte göra motstånd mot sexuella närmanden (15, 17, 22-24). En studie bland amerikanska collegestudenter visade att det vanligaste sättet att samtycka till sex var att inte svara (no-response). Paradoxalt nog visade samma studie att deltagarna ansåg att det minst tydliga tecknet på samtycke var just icke-verbal kommunikation (17).

Det finns studier som visar att verbal kommunikation är vanlig för att visa på samtycke, speciellt bland kvinnor (25). Studier visar också att avvisanden oftare kommuniceras verbalt. Det är

framförallt kvinnors avvisanden och mäns tolkningar av avvisanden som har studerats (26, 27). Samtidigt som det finns föreställningar och idéer om att kvinnor och män beter sig på olika sätt och kommunicerar olikartat i relation till sexuellt samtycke, visar studier att män och kvinnor ofta signalerar, tolkar och förstår samtycke på liknande sätt (15, 24).

Tidigare studier ifrågasätter föreställningen om att sexuella övergrepp till viss del skulle bero på att män inte kan tolka kvinnors avvisande och därför går över gränsen för samtycke. Istället visar studier att både män och kvinnor kan tolka avvisanden, även när de är icke-verbala och subtila (28, 29). De små könsskillnader som rapporterats kring sexuellt samtycke inkluderar att män oftare kommunicerar samtycke genom att initiera sex och genom att fortsätta om deras partner inte avvisar dem, medan kvinnor oftare rapporterar att de kommunicerar samtycke genom att inte svara (no-response), det vill säga att inte göra motstånd (25, 30).

Sexuella skript och synen på kvinnlig och manlig sexualitet

Föreställningar och förväntningar kring kön och sexualitet i form av kvinnors och mäns sexuella beteende har i tidigare forskning lyfts fram som särskilt betydelsefulla för hur sexuellt samtycke kan förstås. Kön och sexualitet har teoretiserats inom flera vetenskapliga fält och från olika perspektiv (31-33).

Sexuella skript är ett teoretiskt begrepp som beskriver hur sexualiteten är kulturellt, historiskt och socialt formad och bidrar till stereotypa föreställningar kring mäns och kvinnors sexualitet och att kvinnor och män har olika roller (34). Skriptet finns på såväl samhällelig som mellanmännisklig och individuell nivå. Det sexuella skriptet, ett slags manus, om hur människor ska förhålla sig till sexualiteten innefattar tidstypiska kulturella och samhällseliga ideal och värderingar. Sexuella skript tolkas, omtolkas och sätts samman på olika sätt. Skriptet och hur människor praktiserar skriptet beror på faktorer som exempelvis ålder, etnicitet, klass, kulturell bakgrund. Allt sexuellt beteende måste därför förstås i sitt sammanhang och sin samhällskulturella kontext. Sexualiteten är med andra ord en kontinuerlig process och i samspel med omgivningen. Detta gör att sexuell praktik och sexuellt beteende förändras beroende på sammanhang, situation och inblandande parter (35). Sexuella skript ska dock inte förstås som att de helt bestämmer sexuellt beteende och sexuella relationer, eftersom motstånd och improvisation alltid förekommer (24).

Mer traditionella och stereotypa sexuella skript handlar om idéer om kvinnlig passiv sexualitet och manlig aktiv sexualitet och sexualdrift (15, 36). I den här stereotypa föreställningen behöver kvinnor ge samtycke medan män ”alltid vill ha sex” och därför inte behöver ge sitt samtycke (24). När tydliga föreställningar och förväntningar kring könsroller och sexuellt beteende påverkar den sexuella situationen är det fria samtycket inte möjligt, menar vissa forskare (4). Exempelvis kan det handla om idén om att personer som är gifta har sex ”för att det ska man ha inom ett äktenskap” eller när tonåringar har sex ”för att alla andra gör det” (37). Det är därför viktigt att undersöka erfarenheter av samtycken för att förstå varför vissa personer samtycker till sex i specifika situationer och för att förstå hur samtycke är kopplat till identitetspositioner och samhällskulturella förväntningar och föreställningar (4).

Kunskapsbehov

Samtycke i sexuella relationer är en aktuell fråga i såväl forskning som samhällsdebatt och

lagstiftning. Hittills har forskningen till stor del fokuserat på negativa aspekter av sexualitet och sexuella relationer. Därför har Wellings med flera konstaterat att forskningen även bör vända blicken mot positiva aspekter av sex i samförstånd (38). Ett sådant fokus skulle kunna bredda förståelsen av både sexuellt samtycke och sexuell hälsa. Att undersöka praktiker och erfarenheter av sexuellt samtycke är viktigt, bland annat eftersom sexuellt våld ofta definieras som avsaknad av samtycke. Det är även angeläget att undersöka praktiker och erfarenheter av samtycke i relation till möjliga hälsokonsekvenser.

Tidigare studier om samtycke har främst fokuserat på unga personer, framför allt amerikanska collegestudenter. Ett fåtal svenska studier beskriver tonåringars sexuella hälsa i relation till samtycke, sexuell myndighetsålder i Sverige och sexuellt samtycke mellan idrottare och tränare (20, 39).

Majoriteten av studier i såväl Sverige som andra länder handlar om heterosexuella praktiker, och flera studier har undersökt samtycke hos antingen kvinnor eller män. Övrig forskning fokuserar på juridiska aspekter på samtycke, ofta i relation till sexuell myndighetsålder, och olika utsatta gruppers möjlighet att samtycka, exempelvis vid demens, i vårdsammanhang eller hos personer som behöver assistans eller har en funktionsnedsättning. I en litteraturöversikt efterlyser Beres (16) kvalitativa studier om sexuellt samtycke som samtidigt undersöker den kontext där samtycket kommuniceras.

Sammanfattningsvis finns det flera kunskapsluckor i tidigare forskning om sexuellt samtycke som behöver undersökas. Inte minst behöver förståelser och praktiker av sexuellt samtycke studeras i en svensk kontext. Denna kvalitativa studie förväntas bidra med kunskap genom att den dels fokuserar på praktiker och erfarenheter av sexuellt samtycke, dels inkluderar deltagare med en bredd av dessa erfarenheter.

Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att kvalitativt undersöka hur samtycke förstås, praktiseras och upplevs i sexuella relationer bland sexuellt aktiva vuxna.

Följande frågeställningar vägleder analysen:

- Hur kommunicerar personer samtycke, vilja, lust och avvisande i sexuella relationer?
- Hur kan förståelser, praktiker och erfarenheter av sexuellt samtycke problematiseras i form av ideal och förväntningar?
- Hur uttrycks praktiker och erfarenheter av samtycke i olika typer av sammanhang?

Metod

Studiedesign

Studien är en kvalitativ intervjustudie med 31 vuxna och sexuellt aktiva personer som är 23–61 år. Djupintervjuer har använts för att utforska erfarenheter och upplevelser och på så vis skapa en djupare förståelse för fenomenet sexuellt samtycke (40). Denna kvalitativa studie är ett komplement till den kvantitativa studien som Folkhälsomyndigheten publicerade under våren 2019 (6).

För att besvara syftet med fokus på deltagarnas upplevelser, analyserades intervjuerna med hjälp av en induktiv kvalitativ forskningsansats. Den induktiva metoden är empirinära och syftar till att generera teorier snarare än att utgå från teorier. Metoden passar särskilt väl vid studier av relativt outforskade fenomen (41).

Rekrytering

För rekryteringen skapades en annons med en kortfattad beskrivning av studien, inklusive syfte, datainsamling och datahantering samt kontaktuppgifter. I annonsen inbjöds intresserade personer att ta kontakt med forskargruppen för att få mer information om studien och eventuellt boka in en intervju.

Följande kanaler användes för att distribuera annonsen:

- Tidningar: tre olika tidningar (två större regionala tidningar och ett mindre lokalblad).
- Sociala medier: fyra öppna Facebookgrupper med stor spridning och bred profil (1 700–20 000 medlemmar).
- Arbetsplatser: fyra större arbetsplatser inom samma län (inom industri, hälso- och sjukvård, konstnärlig verksamhet och utbildning).

Vid intervjuernas start inhämtade forskarna bakgrundsdata om deltagarna såsom ålder, bostads- och födelseort, sysselsättning, relationsstatus och sexuell identitet. Efter den inledande delen av rekryteringsprocessen, som gjordes i sociala medier och via arbetsplatser, bestod de flesta potentiella deltagarna av kvinnor.

Därför gjordes en riktad rekrytering där annonsen justerades för att särskilt uppmuntra män att delta. Den omarbetade annonsen publicerades i de två regionala tidningarna. Detta resulterade i att fler män hörde av sig och önskade att delta i studien. Därefter användes återigen den ursprungliga annonsen där ingen särskild målgrupp specificerades i rekryteringen.

Rekryteringsprocessen startade i augusti 2018 och pågick till november 2018. Analysen av de sista intervjuerna visade på en mättnad i materialet genom att teman upprepades. Forskargruppen bedömde att nya intervjuer inte skulle tillföra något betydelsefullt i relation till syftet och frågeställningarna (42).

Deltagarna

Inklusionskriterierna för att delta i studien var att vara 23–65 år, ha erfarenheter från en eller flera sexuella relationer och kunna tala och förstå svenska. Exklusionskriteriet var att nyligen ha drabbats av sexuellt våld. Av etiska skäl bedömdes att en forskningsintervju i dessa fall inte var lämplig, eftersom den kunde förvärra måendet för deltagaren eller sammanfalla med juridiska processer.

I urvalet eftersträvades variation och bredd i relationsstatus, socioekonomi, ålder, kön, sexualitet och bostadsort (urban och rural, norra och södra Sverige). Deltagarna var bosatta i sex olika städer i såväl norra som södra Sverige. Totalt sett var 18 olika födelseorter representerade. En sammanfattande översikt av deltagarna finns i tabell 1.

Tabell 1. Demografisk sammanfattning över deltagarna. En deltagare kan ha kryssat i flera alternativ för relationsstatus.

	KATEGORIER	ANTAL
Ålder	23–40	16
	41–55	13
	56–65	2
Kön	Kvinna	13
	Man	17
	Intergender	1
Sexuell identitet	Heterosexuell	21
	Bisexuell	8
	Queer/polysexuell	2
Högst avslutade utbildning	Gymnasium	6
	Högskola/universitet	24
	Folkhögskola	1
Sysselsättning (1)	Studerar	6
	Arbetar	23
	Arbetslös	2
	Annat	2
Relationsstatus (1)	Partner, sammanboende	21
	Partner, ej sammanboende	3
	Dejtar	2
	Flera partner	2
	Singel	4
Barn	Ja	20
	Nej	11

1. En deltagare kan ha kryssat i flera alternativ för relationsstatus.

Datainsamlingen

En intervjuguide utarbetades inledningsvis av forskargruppen. Guiden baserades på tidigare forskning med fokus på samtycke, normer och sexuell kommunikation. Den preliminära intervjuguiden diskuterades sedan med fyra nyckelpersoner som alla arbetar med frågor om sexualitet, samtycke, hälsa, social utsatthet och våld. Forskarna justerade sedan intervjuguiden utifrån nyckelpersonernas synpunkter och kommentarer.

Den slutgiltiga intervjuguiden innefattade dessa övergripande teman:

- förståelse av sexuellt samtycke
- sexuella relationer

- förväntningar på sexualiteten i form av begär, praktik och identitet
- sexuell kommunikation
- erfarenheter av önskat och oönskat sex.

Under intervjun tillfrågades deltagarna bland annat om hur de initierade sex, hur de kommunicerade om samtycke före, under och efter sex. De tillfrågades även om förståelser av samtycke i nuvarande och tidigare relationer och i förhållande till tidigare erfarenheter (se bilaga 2).

Genomförande

Efter att deltagarna fick svara på bakgrundsinformation började intervjun. Intervjuerna varade 40–70 minuter. Platsen för intervjun valdes i samråd med deltagarna. Alla intervjuer genomfördes på allmän plats, men i avgränsade rum, såsom samtalsrum eller grupprum på bibliotek, universitet och sjukhus, för att säkerställa avskildhet. Tre intervjuer genomfördes av logistiska skäl per telefon. Det bedömdes inte ha avgörande påverkan på intervjuernas kvalitet.

Analys

Intervjuerna analyserades med hjälp av en konstruktivistisk, tematisk analys som syftar till att undersöka återkommande teman i informanternas berättelser (41).

Den konstruktivistiska ansatsen innefattar en kunskapssyn där erfarenheter ses som socialt samskapade i relationen mellan individer. Erfarenheterna är också beroende av situation och sammanhang (43). Den tematiska analysen handlar om att identifiera, analysera och presentera mönster i form av teman i datamaterialet. Ett tema karaktäriseras av att det fångar något centralt i förhållande till syftet och frågeställningarna (41).

Analysprocessen följde i stora drag följande steg (41):

1. lära känna data
2. generera initiala koder
3. söka teman
4. revidera teman
5. definiera och namnge teman
6. producera resultatrapporten och välja ut citat.

I ett första steg lästes de transkriberade intervjuerna i sin helhet med fokus på återkommande teman och mönster. Denna tematiska läsning gjordes dels av de enskilda intervjuerna, dels av hela materialet. Preliminära analytiska anteckningar gjordes under processen. Framväxande teman och forskarnas individuella förståelse av materialet, tillsammans med de preliminära analytiska anteckningarna, diskuterades därefter inom hela forskargruppen.

Därefter kodades materialet i relation till syftet och frågeställningarna. Preliminära framväxande teman antecknades och jämfördes samtidigt mellan intervjuerna och de andra forskarnas teman. I nästa steg grupperades koderna och de mindre temana för att definiera och bilda ett antal övergripande teman med tillhörande underteman. Koderna och de framväxande temana diskuterades kontinuerligt inom forskargruppen och reviderades fortlöpande under hela processen. Folkhälsomyndigheten arbetade sedan vidare med resultatet och rapporten. Ett

exempel på analysprocessen finns i tabell 2.

Tabell 2. Analysprocessen från koder till underteman och tema.

KODER	UNDERTEMAN	TEMA
ömsesidigt samspel	Självklara, lustfyllda och pågående	Sex i samspel och
samtycke är ett slags avtal eller kontrakt	samtycken	samförstånd
båda vill och har lust till sex		
samtycke är många små samtycken		
förståelse för att lusten till sex påverkas av olika livssituationer	Samförstånd inom givna eller flexibla ramar	
typ av relation och sexuell praktik skapar trygga ramar		
det är odramatiskt att säga nej		

Etiska överväganden

Eftersom studien rör känsliga frågor handlar de etiska övervägandena om principer för dataförvaring, medgivande, frivillighet, nyttjande och konfidentialitet (44).

Alla intervjuerna spelades in och transkriberades ordagrant av en professionell part. Känsliga personuppgifter och insamlade data har hanterats enligt Datainspektionens rekommendationer för att säkerställa deltagarnas konfidentialitet (45). Data har förvarats inlåsta och personuppgifter och intervjudata har förvarats separat.

Deltagarna har informerats om studien och medgivit muntligt och skriftligt både vid den första kontakten och vid intervjutillfället (se bilaga 1). Deltagarnas frivillighet, och möjlighet att när som helst avbryta sin medverkan utan att ange skäl, har betonats i informationsmaterialet såväl som vid intervjuerna. Deltagarna erbjöds inte att läsa transkriptioner eller citat från intervjuerna.

Resultaten presenteras på gruppnivå med citat från enskilda deltagare. Konfidentialiteten har säkerställts genom att pseudonym används vid citat från enskilda deltagare samt genom att andra kännetecken har avidentifierats. För att säkerställa deltagarnas anonymitet återfinns inte de annonser som användes vid rekryteringen av intervjudeltagarna som bilagor i denna rapport.

Kön och ålder redovisas i samband med citaten eftersom det har analytiskt värde i förståelsen och praktiken av sexuellt samtycke i rapporten. I vissa fall anges även sexuell identitet.

Djupintervjuer som berör så kallat känsliga ämnen lägger ansvar på intervjuaren och forskargruppen. Efter att den inspelade intervjun avslutats gjordes en kort utvärdering av hur deltagaren upplevde samtalet. I samtalet om detta i slutet av intervjun kunde intervjuaren fånga upp och prata om eventuella känslor som intervjun kan ha väckt. Forskarnas roll och ansvar har varit att genom hela processen beakta etiska frågor samt att skapa en trygg intervjusituation. De två forskare som genomförde intervjuerna har alla gedigna erfarenheter av att genomföra intervjuer av kvalitativ och känslig karaktär.

I annonsen framgick att deltagarna inte fick någon kompensation.

Studien är godkänd av den regionala etikprövningsnämnden i Umeå (dnr: 2018/172-31).

Resultat: Ett spektrum av samtycken

Det övergripande temat Ett spektrum av samtycken – kontextuella och kontinuerliga sexuella praktiker förmedlar hur deltagarna förstår sexuellt samtycke som både enkelt och komplext, som kontextuellt och beroende av sammanhang, situationer och relationer, och som kontinuerligt i betydelsen att det pågår i tid och rum. Förståelserna och praktikerna av samtycke ses alltså inte som statiska utan som föränderliga. Olika typer av sexuella samtycken kan placeras på en skala, ett spektrum.

Citatet nedan illustrerar detta spektrum av olika sorters samtycken:

Det finns flera olika sorters samtycke. Det ultimata samtycket är när bägge vill ligga med varandra och är taggade på det, bägge vill samma sak med det. Sen tänker jag att det finns ett samtycke där den ena går med på att ha sex för att den tycker om den första personen. Ja, men det är trevligt att göra en grej tillsammans. Och sen tänker jag att det finns ett till samtycke där en person vill och den andra går med på det fast den egentligen inte vill, det känns inte riktigt bra, men någonting får ändå den här personen att gå med, kanske för att den tycker att det skulle vara pinsamt eller jobbigt annars /.../ Och slutligen när det inte finns något samtycke, när det bara är en persons vilja som kör över den andra. (Fredrik, 28 år).

Innebörden och praktikerna av sexuellt samtycke kan förstås som ett spektrum, såväl vid initiering av sex som under och efter sex.

- På ena sidan av detta spektrum finns samlust: samlust förstås som idealet för ”bra sex” och uppnås när alla parter har sexuell lust och vill ha sex.
- I nästa steg längs speketrumet finns samvilja: det innebär att parterna vill ha sex men att någon part eller alla parter kan sakna sexuell lust. Sexet samtycks till för att exempelvis vilja vara någon nära, göra något kul ihop eller ha sex med målet graviditet.
- Speketrumet består också av samtyckets gråzoner: det kan vara att inte uppleva det sexuella som helt bekvämt eller tillfredsställande, men heller inte uppleva det som ett bristande samtycke eller som ett sexuellt övergrepp.
- På ytterkanten på den andra sidan av speketrumet finns avsaknad av samtycke: det innebär att en persons sexuella integritet inte respekteras, i form av exempelvis sexuella trakasserier och sexuella övergrepp.

Resultaten från analysen av intervjuerna presenteras nedan under fem teman med tillhörande underteman (tabell 3). Dessa teman återspeglar det spektrum av samtycken som huvudtemat representerar samt hur samtycke förstås som kontextuellt och kontinuerligt. De fyra första temana kan ses som praktiker och erfarenheter av sexuellt samtycke och avsaknad av sexuellt samtycke, medan det femte temat beskriver samtycke i relation till samhällskulturella föreställningar och sammanhang.

Tabell 3. Resultat uppdelat i huvudtema, teman och underteman.

KOMMUNIKATION – SÅ TYDLIGT, SÅ SVÅRT	SEX I SAMSPEL OCH SAMFÖRSTÅND	SAMTYCKETS GRÅZONER	AVSAKNAD AV SAMTYCKE	ATT NAVIGERA OCH UTMANA FÖRESTÄLLNINGAR OCH PRAKTIKER FÖR SEXUALITET
Kommunikation med många medel	Självklara, lustfyllda och pågående samtycken	Gnagande "tjatsex"	Överträdelse och sexuellt våld	Förväntningar på kvinnlig och manlig sexualitet
Att initiera sex och svara på inviter	Samförstånd inom givna eller flexibla ramar	När sexet skaver	Konsekvenser av att bära med sig sexuella överträdelse	Förväntningar på romantisk tvåsam kärlek
Fortlöpande dialog och gemensamt ansvarstagande		Att lära sig sexuellt samspel		#metoo som ögonöppnare
Orden som förtydligar eller stör sexets magi				
Det tabubelagda sexet				

Kommunikation – så tydligt, så svårt

Temat kommunikation – så tydligt, så svårt belyser deltagarnas syn på tydlig och lyhörd kommunikation som en nyckel till fungerande sexuellt samtycke och sexuellt samspel.

Kommunikation med många medel

Flera sätt att kommunicera samtycke i sexuella relationer lyfts fram i deltagarnas berättelser. Deltagarna kommunicerar samtycke verbalt såväl som genom kroppsspråk. De skiljer mellan tydlig kommunikation i verbalt språk eller kroppsspråk och subtilt tydande av olika tecken. Vissa deltagare menar att verbal kommunikation ökar tydligheten, speciellt om de vill avbryta sex eller ta tillbaka sitt samtycke.

Malin (42 år) som är polysexuell beskriver att samtycke i vardagen innebär "kommunikation, kommunikation och kommunikation". Samtidigt upplever deltagarna ibland att det är svårt att kommunicera om sex och samtycke, och att det kan skilja sig mellan olika sexuella situationer och praktiker.

En del deltagare, exempelvis de som har erfarenheter av BDSM-praktiker, använder "stoppord" under sex för att säga nej och tydligt markera smärta eller egna gränser:

När det börjar närma sig gränsen att det blir för mycket då har jag använt stoppordet. Och det fungerar jättebra. (Kerstin, 57 år)

Kroppsspråk innefattar blickar och hur man tar på eller kysser varandra, exempelvis under förspel men även under sex. Deltagarna beskriver också hur de kan "vända ryggen till" för att kommunicera ett avvisande. I berättelserna finns utsagor om att "sända och tolka signaler" på kåthet, lust-olust, vilja-motvilja och aktivitet-passivitet. Samtidigt betonar Lisa (26 år) att det inte räcker med att "leta signaler" eftersom det är viktigt att prata med varandra för att inte sära

eller göra någon obekvämt.

David (42 år) beskriver svårigheter att ”läsa av kroppsspråk”, vilket påverkar hans sexuella relationer negativt eftersom de ofta innehåller subtila signaler och icke-verbal kommunikation. På liknande sätt lyfter Sven (49 år) fram erfarenheter av att använda och tolka kroppsspråk och subtila signaler:

Det är säkert kroppsspråk och subtila signaler som uppfattas. Och ibland uppfattas de fel. Det kan ju vara så att det ser ut som man inte har något intresse [skratt], men i själva verket så kanske man har intresse. Så att ja, så kan det vara. Men det lär man sig om man vågar stanna kvar i en relation med en människa. Man lär sig det inte om man hoppar runt hela tiden.

För vissa är det enklare att kommunicera sexuellt samtycke i långa relationer där de känner varandra, kan prata tryggt och kan läsa av varandras subtila signaler (före, under och efter sex – samt i vardagen), medan andra upplever det svårare att prata om sex även om de skulle vilja. I tillfälliga relationer upplever en del att det kan krävas ännu tydligare kommunikation, vilket ibland kan vara svårt. Dels för att de inte känner varandra, dels för att känslorna av lust kan vara starkare. Andra menar att det kan vara enklare i tillfälliga relationer eftersom det då är mer uppenbart att parterna verkligen vill ha sex med varandra.

Att initiera sex och svara på inviter

För att initiera sex använder en del deltagare verbal kommunikation som inte uttryckligen handlar om sex, men som innefattar indirekta frågor om samtycke. Till exempel används och förstås frågor om att ”gå och lägga sig tidigt”, ”dricka te” eller ”gå och mysa” som inviter till sex och en påbörjan för att inhämta samtycke.

Frågor om preventivmedel är andra sätt att lyfta samtycke:

Sen finns det också en skillnad om du använder kondom som preventivmedel också. För där har du ett break liksom. Då kondomen kommer på, då blir det sex. Så i en relation där inte preventivmedel diskuteras så kan det lättare flyta ihop än när du måste göra liksom ett break i det där flödet och säga ”nu tar jag på en kondom”. Det är ungefär som att säga ”nu har vi penetrationssex” eller motsvarande. (Joakim, 39 år)

Även direkta frågor för att inhämta samtycke ställs: ”Ja, men hur är det, vill du ha sex ikväll?” (Stina, 61 år) eller ”Ska vi ha sex?” (Martin, 36 år). Alice (26 år) tycker att föreställningar om att det är ”osexigt” att prata om samtycke inte alltid stämmer, och Benjamin (23 år) säger att det blir ”en mysig, rolig aspekt av det när man får frågan – ska vi ha sex?”.

Samtidigt som verbala frågor fungerar bra upplevs kroppsspråket många gånger vara tydligt nog för att förstå vad någon vill eller inte vill:

Först tänkte jag så här ”samtycke, måste man fråga och få ett ja”. Sen har jag insett att nej, så funkar det inte. Man kan ju se vad folk vill eller inte ändå. (Henrik, 50 år)

Det uttrycks också tvetydigheter i kroppsspråket:

Jag nickar och nekar samtidigt. (Klara, 33 år)

Även om man tror att en signal är väldigt tydlig så måste man ha med sig hur den andre

uppfattar det. (Axel, 38)

Svårigheter att ställa direkta frågor om sex och samtycke berörs också. Alice (26 år) säger:

Jag tror att man är rädd för att någon ska säga ”hur kunde du tro att jag ville ha sex?” Att man skulle ha missförstått helt från början.

Även när deltagarna avböjer och säger nej till sexuella inviter kan de använda indirekt kommunikation: ”Nej, jag har mens”, ”Jag är trött” eller ”Ska vi gå och diska?”

Fortlöpande dialog och gemensamt ansvarstagande

Kommunikationen om samtycke innefattar enligt deltagarna mycket mer än att enbart säga ja eller nej innan sex. I en ömsesidig relation förstås sexuellt samtycke därför som något kontinuerligt och pågående, där ett givet samtycke kan omvärderas och tas tillbaka när som helst.

Denna pågående ”avstämning” beskrivs som att ”ta reda på hur det är” eller som Joakim (39 år) uttrycker det, ”man gjorde små steg och så fick man motsvar, så då fortsatte man”. Den fortlöpande dialogen beskrivs som att ”känna av stämningen”, ”läsa av varandra”, och tolka varandras kroppsspråk och ansiktsuttryck:

... får man minsta lilla tvekan att det kanske inte är ... hon kanske inte är sugen längre, så måste man försöka få det klart för sig. ... genom det växelvisa, att man helt enkelt backar lite. Följer den andra efter då, så att säga? Och då är hon nog sugen [skratt]. Liksom, gör hon inte det eller verkar vara nöjd med att man backar, då är det nog så att man ska backa. (Hampus, 41 år)

Ett gemensamt ansvarstagande karaktäriserat av samspel och lyhördhet formuleras som en viktig del i såväl sexuella som vardagliga situationer:

... en kan tro att ”ja, men vi delar den här upplevelsen” och så plötsligt så ”nej, men jag känner inte alls så”. Även i helt, helt andra ytterst vardagliga situationer /.../ och även i de situationerna är det viktigt att hela tiden stämma av, är vi okej här? Både ta sitt eget ansvar att kommunicera hur det känns men också kolla med omgivningen om det är okej. (Elisabet, 52 år)

Återkommande nej i en längre relation uppfattas dock av en del deltagare som sårande, vilket kan få en att tvivla på relationen och den egna attraktiviteten – exempelvis som Anna (26 år) beskriver en känsla av att ”nej, nej, men du vill inte ha mig.”

En del betonar dessutom att det är viktigt att efter sex ”utvärdera” parternas upplevelser. Några deltagare, av alla kön, önskar att de oftare skulle få frågan om hur de ”vill ha det” (Johan, 44 år) eller som ”jag hade velat att någon frågade mig” (Benjamin, 23 år). Elin (29 år) upplever utifrån egna erfarenheter att kommunikationen under sex kan vara enklare med andra kvinnor eftersom ”kvinnor är bättre på att prata” om exempelvis känslor och därför är på samma ”våglängd”, medan andra deltagare inte tycker att det är någon skillnad mellan att kommunicera med män och kvinnor.

Orden som förtydligar eller stör sexets magi

Samtal om sex och samtycke beskrivs tydliggöra lust, vilja och gränser, på samma gång som

verbaliserandet och orden kan riskera att ”ta håll på sexets magi” och sexets ”magiska bubbla”. Reflektionerna belyser komplexiteten kring kommunikation om sex och sexuellt samtycke.

Överlag upplevs samtal med sexuella partner och andra personer som positivt för sexlivet, bland annat genom att öka förståelsen för vad den andra tänker kring sex, preferenser eller vad den andra inte gillar. Samtal beskrivs till exempel av Elias (35 år) hjälpa en själv att tydliggöra egna preferenser kring sex och ”vad man själv tror att man vill ha” eftersom det inte alla gånger är tydligt. Samtidigt menar deltagare att det finns en ”mystik”, ”spänning” eller ”laddning” som kan gå förlorad vid verbal kommunikation. En del tycker exempelvis att ”sitta och prata om sexlivet vid köksbordet” kan förstöra spänningen. En tvetydighet till verbalisering beskrivs av deltagare:

... eller jag upplevde det förut, tror jag, att ibland kunde det finnas en spänning i det här att inte riktigt veta, ”ska det hända någonting i kväll eller ska det inte hända någonting i kväll?” Men jag tror inte att man förstör det genom att man säger liksom ”ska vi ligga med varandra?” så där tydligt. Men det fanns en liten spänning i det där, att man tog det så här långsamt och man visste inte riktigt var det skulle sluta och man fick liksom längta och hoppas litegrann också. (Alice, 26 år)

Samtal om sex när en person inte har sex upplevs vara mer oladdat medan verbal kommunikation i en sexuell situation anses kunna ”sticka håll på bubblan” eller göra att ”man tappar koncentrationen”.

Fördelen med att prata om sex och sexuella preferenser vid en icke-sexuell situation uttrycks till exempel så här:

Att såhär: ”kommer du ihåg den där gången? Hur kändes det? Hur va det?” För då tror jag också den här spänningen släpper lite att det ska vara just vid det tillfället man har sex, att det är då man ska ta upp så mycket grejer. /.../ Att man kände att ”nej, men det här tyckte inte jag var skönt” eller ”det där tyckte jag inte blev bra”. Och då kan man säga det att ”du till nästa gång, kan vi göra det här annorlunda”. Och det kan vara ganska skönt i en situation som inte ska vara sexuell, utan att man gör det i en mer neutral situation. (Alice, 26 år)

Denna typ av kommunikation beskrivs i framförallt längre relationer. I intervjuerna framträder också kommunikation som en färdighet, något som en person behöver träna på.

Det tabubelagda sexet

Sex beskrivs både uttryckligen och underförstått som ”tabubelagt”, som pinsamt och laddat. Det upplevs försvåra samtal om sex och samtycke. Svårigheten att kommunicera och det tabubelagda sexet kan visa sig i vardagliga situationer. Deltagare saknar till exempel möjligheten att kunna prata mer öppet om sex och samtycke i vänskapsrelationer.

Vissa deltagare menar att det är specifika samtal om sex som är tabubelagda, till exempel med partner och kompisar:

Det är ändå så mycket som är tabu tycker jag, så det är svårt. När folk pratar om sex så blir det till kiss- och bajshumor eller så blir det erövringsprat. Men att bara kunna typ prata typ ”ja, men vad tycker du är skönt?” eller ”vad gillar du?” och så. Jag har försökt några gånger men det har inte alltid funkat så bra. (Elias, 35 år)

Vidare beskrivs samtal om sex som inte riktigt fungerar som stigmatiserat:

Ja, men ett stigma att prata om såna här saker [sex], utan alla förväntade sig att ha bra relationer. (Elin, 29 år)

Att sex upplevs som tabubelagt och att svårare samtal om sex upplevs som stigmatiserat blir problematiskt då det hindrar samtal om samtycke och möjligheter till att lära av varandras erfarenheter.

Sex i samspel och samförstånd

Temat Sex och samspel i samförstånd belyser hur sexuellt samtycke, när den sexuella relationen upplevs som positiv eller fungerande, förstås som självklart och ömsesidigt. Temat belyser också hur samtycken i samförstånd kan ”göras” genom fortlöpande överenskommelser utifrån relationella och individuella faktorer.

Självklara, lustfyllda och pågående samtycken

På frågan om hur deltagarna förstår sexuellt samtycke uttrycker de att samtycke handlar om respekt, hänsynstagande, tillit, tydlighet, tillåtelse, frivillighet, lyhördhet och att vara överens. Samtycke beskrivs också som ett ömsesidigt samspel där parterna är på samma våglängd och lyssnar in varandra. Följsamhet och tillit gör det möjligt att ändra sig under pågående sex utan att det uppfattas som problematiskt. Martin (36 år) som är heterosexuell uttrycker till exempel att ”samtycke bygger på en jämställd och bra relation”.

Vissa deltagare menar att sexuellt samtycke inte skiljer sig nämnvärt från samtycke i andra typer av situationer, medan andra deltagare upplever att sex är annorlunda än andra situationer. De menar att sex är en särskilt känslig eller sårbar situation som kräver andra typer av samtyckespraktiker än i vardagen i stort:

Sex är ändå ganska speciellt på något sätt /.../ En utsatt situation, eller känslig situation på ett annat sätt, så det är nog svårt att dra ett likhetstecken mellan en sexuell situation och andra situationer skulle jag nog säga. /.../man utelämnar sig själv på ett sätt, som man inte gör i andra situationer, och det är laddat på något sätt ändå. Du är ganska, ja, men utelämnad. /.../ Du kanske allra oftast är ensam med en annan person och det finns inga andra däromkring. Det är bara du och en annan person, och då är det mycket mer tillit mellan varandra för att det finns ingen annan där som kan säga så här att ”nej, men stopp nu. Det där är inte okej”. Ja, så det är väl det som är den stora skillnaden. (Anna, 26 år)

Sexuella erfarenheter där samtycket fungerat bra beskrivs som en slags ”samlust” till sex där parterna har sexuell lust. Elias (35 år) uttrycker det som att ”lusten är synonym med samtycket”. Det sexuella samtycket kan då inte misstolkas, eftersom ”när båda har lust och vill ha sex så är det uppenbart”.

Bland annat nämns förspelet som avgörande för hur sexet och samtycket utvecklas och stäms av. Robyn (30 år) beskriver samtycke som ”många små samtycken i en och samma situation” beroende på hur sexet utvecklas, bland annat eftersom en kan behöva backa, ge utrymme och vänta tills den eller de andra är redo:

Det finns så himla många olika slags samtycken. Och om man tänker på det som små

samtycken hela tiden, då blir det så mycket lättare också att ... men ett ”nej” mitt i en sexuell händelse blir inte så stort, för att då får man i stället ”nä, men det här i stället”. Och då får man ett samtycke med nej-et, så det blir ett ”ja” till något annat. (Robyn, 30 år)

Detta belyser att det finns många olika nyanser av samtycken som behöver stämmas av kontinuerligt. Sådana återkommande avstämningar underlättar, enligt deltagarna, för samtycken i ömsesidigt samförstånd.

Samförstånd inom givna eller flexibla ramar

Undertemat samförstånd inom givna eller flexibla ramar förmedlar deltagarnas erfarenheter av att sexuellt samtycke kan fungera på olika sätt i olika typer av livssituationer, och utifrån olika typer av relationer och individuella förutsättningar. Även olika sexuella preferenser och praktiker utgör ramar för samtycke. Det vill säga att ”vara överens”, som en del beskriver samtyckets innebörd, kan innebära att tillåta och förhålla sig till en flexibilitet inom vissa givna ramar. Detta skiljer sig från hur samtycke av en del deltagare ses som ett kontrakt eller ett avtal i form av en överenskommelse och ett godkännande.

Ramar för samförstånd kan förändras under ändrade livsomständigheter, och i en del fall innefatta samförstådda kompromisser. Exempelvis kan skiftarbeten med behov av sömn, ett stressigt liv eller situationen som småbarnsförälder ge nya eller andra förutsättningar för sexlivet. På liknande sätt beskriver en del deltagare en slags ”samvilja” där de under vissa omständigheter inte upplevt det som problematiskt att ha sex trots att de själva inte riktigt haft lust, exempelvis när det handlat om att värna relationen, vara snäll eller ge något fint till sin partner. Ett annat exempel på samvilja är ”sex för reproduktion” då båda parterna vill ha barn. Det finns alltså erfarenheter av att sex där alla inte har samma lust kan kännas ”okej” och samtyckt – så länge tillit och samförstånd finns.

Relationernas karaktär, exempelvis äktenskap, nätdejting eller parallella partner, kan också skapa ramar för samtycke och vad som förväntas vara okej eller inte. Bland deltagarna finns erfarenheter av kortare eller längre sexuella relationer där samförståndet framförallt handlar om att träffas för sex (”längre kk-relation”, ”speciell vän”). Inom en del av dessa relationer beskrivs samtycket som underförstått eller förhandlat i förväg, eller som en slags ”tyst överenskommelse”. Kristoffer (30 år) uttrycker detta som att de ”visste på förhand vad som skulle hända”, vilket även beskrivs i en relation på distans:

Ja, när det gäller sex och samtycke och så, då är det väl mer någon slags tyst överenskommelse att bara ... Ja, men när vi väl ses, då kör vi. Nu bor hon i X-stad så det är att ganska långt att ... Det är ganska omständligt att ta sig dit och då är det som att bara ”ja, men när jag nu har bokat biljett och tagit ledigt från jobbet” och så vidare, då är det ”on” liksom. Och jag upplever att det är samma från hennes sida. (Fredrik, 28 år)

Om parterna i en relation vill ha sex ungefär lika ofta och tar ungefär lika många initiativ förstås det av vissa som att underlätta möjligheten för ett fritt samtycke. En sådan ”balans” gör att båda är nöjda och ingen behöver pressa den andra för att få till sex. Ett nej till en sexuell invit i en sådan relation beskrivs som odramatiskt, för ”då blir det en annan gång”.

Individuella förutsättningar beskrivs kunna påverka hur samförstånd till samtycke kan uppfattas och praktiseras. En del av deltagarna upplever att det är positivt att känna sig själv och att veta

sina egna gränser och preferenser för att kunna samtycka och ha sex på det sätt en vill. På liknande sätt beskrivs en god självkänsla och ett gott självförtroende öka chanserna att sätta gränser efter de egna behoven.

Samförstådda samtycken kan också knytas till den specifika sexuella praktiken, eller till vilken typ av sex som parterna föredrar. Exempelvis har en del av deltagarna erfarenheter av BDSM-sex eller ”swingersliv”, vilket utifrån deras erfarenheter sätter gränserna för vad som förväntas i en sexuell relation. Deltagare beskriver att BDSM ger tydliga ramar för hur samtycke och det sexuella samspelet kommuniceras och efteråt utvärderas, eller som en deltagare säger:

Just för mig så är det här med BDSM det klara, tydliga samspelet före, under och efter. (David, 42 år)

Swingerskulturen beskrivs av Pernilla (48 år) innehålla ”jättestrikta regler” och att ”den som missköter sig, den åker ut och är inte välkommen tillbaka”, vilket antas bidra till färre övertramp.

Samlust kan ibland uppstå ur samvilja eller viss motvilja. Gunilla (45 år) berättar om erfarenheter med sin dåvarande man:

Han kunde nog pusha lite grann men jag kände mig ändå inte tvingad. Alltså hade jag sagt nej så var det nej. Men då [under småbarnsåren] var det ibland bra att han kanske pushade /.../ och sen när man väl hade sex så ’varför väntade vi så länge?’

Detta visar på samtyckets gråzoner som nästa tema belyser vidare.

Samtyckets gråzoner

I kontrast till de samförstådda sexuella samtyckena lyfter deltagarna fram erfarenheter av samtyckets gråzoner. Temat speglar erfarenheter längs den glidande skalan från svårfångade nyanser av samtycke till förhandling eller obehag.

Gnagande ”tjatsex”

Deltagarna benämner gråzoner som ”tjatsex” och ”husfridssex”, vilket innebär ”att ställa upp på sex mot sin vilja”. Aina (41 år) benämner detta gränsländ som ”ett spektrum” men säger att det är ”ett stort steg från tjat eller övertalning till våldtäkt”, samtidigt som erfarenheterna ändå är ”inom samma kategori”. Sådana erfarenheter finns från mångåriga äktenskap eller längre samboförhållanden:

Ja, sen när man hade längre förhållanden och man bodde tillsammans med killar och så där, då var det väl inte alltid som man tyckte att det var så intressant att ha sex varje gång och så vidare, men man ställde upp. (Stina, 61 år)

Det upplevs problematiskt att i en partnerrelation återkommande ”serva” den andra, eller att ”ställa upp” på sex för att undvika bråk eller ”sexsurande”. En del ställer upp för att partnern inte ska känna sig oattraktiv eller sårad, eller för att minska risken för att själv bli lämnad.

Elias (35 år) pekade på ett ”könat mönster” av att ”kvinnor kanske oftare hamnar i det läget” av att ställa upp för den andra personen. Kopplat till erfarenheter av husfridssex och tjatsex uppfattas även en ojämlik fördelning av hemarbete spela roll. Det beskrivs innebära en obalans i

relationen, eftersom kvinnor oftare tar ansvar för barn och städning och därmed inte orkar eller har lust till sex.

Återkommande tjatsex och husfridssex beskrivs göra en person ”sexuellt avstängd” och irriterad, samt ge en känsla av att ”inte vilja att ens partner tar på en”. Aina (41 år) beskriver det som att hon inte ”ville skicka ut några signaler, för jag ville bara vara ifred”. Tjatsex som en form av samtyckets gråzon kan alltså problematiseras: ibland är det en förhandling, ibland är det ett sexuellt övergrepp.

När sexet skaver

Undertemat när sexet skaver belyser sexuella erfarenheter som av någon anledning inte känns helt bra, eller där deltagarna av olika anledningar och i olika grad varit osäkra på sig själva eller den eller de andra vad gäller samtycke och lust till sex. Deltagarna berättar också om gränsland och situationer som varit svåra att benämna som direkta överträdelser eller kränkningar. Johan (44 år) kallar detta för ”sex på fel premisser”. Här finns även exempel på sex som börjat i samlust men som tagit en negativ vändning för någon part.

Dessa typer av situationer och relationer beskrivs som ”obekväma” eller ”obehagliga”, samtidigt som förtroenden, tillit eller ramar satts ur spel. Deltagarna kan själva ha missförstått eller blundat för andras tveksamhet, eller känt sig osäkra på sitt eget samtycke. Ett exempel är sexuella närmanden som skett när de sovit över hos vänner eller när flera delat säng på en fest. En deltagare berättar om en situation när han som ung tonåring sov över på en fest och tjejen bredvid honom började göra sexuella närmanden, vilket i stunden och efteråt innebar klivna känslor av obehag, sexuell upphetsning och skam:

Ja, jag har dåligt samvete att jag inte sa till om någonting. Men jag kunde ... jag vet inte, det var som att det var väldigt svårt i den situationen, där vi ... /.../ jag klarade inte av det i den situationen, det kändes som att jag var lite fast där. Och jag ville inte göra någon större grej av det än vad det var, jag tänkte att ”äh hon kramar om mig lite”. (Benjamin, 23 år)

Samtidigt reflekterar en del över att de inte alltid själva vet vad de vill, att den egna viljan inte alltid är jättetydlig, bland annat eftersom de ”som sexuella personer förändras i olika kontexter”.

I såväl tillfälliga som längre sexuella relationer uppfattade en del deltagare som en förväntan på att ”löpa linan ut”. Anna (26 år) uttrycker det som att ”men nu har jag gått med på det här så då får man löpa linan ut”.

Att exempelvis gå hem ihop från krogen tillsammans kan uppfattas som att man redan samtyckt till sex:

I grund och botten så är det väl att man ska kunna ändra sig när man själv känner att ”nej, men det här känns inte helt hundra”, även om det har känts bra fram till dess. Men lite så har det väl inte varit. Att det är mer ... ja, har man tagit fan i båten så får man ro han i land, ungefär, får man stå sitt kast. (Pernilla, 48 år)

Att lära sig sexuellt samspel

Uppväxten, speciellt tonåren, förstås som en ”känslig period” för sex och samtycke – med erfarenheter som deltagare tagit med sig in i sina vuxna sexuella relationer. Dessa deltagare

reflekterar över att de i yngre åldrar haft svårare att veta sina egna gränser och att de i efterhand förstått att de gått med på att ha sex trots att de inte riktigt haft lust. I tonåren upplevde en del av deltagare en social press att ha sex som till exempel innebar en tidigare sexdebut än de önskat, eller att det skett i situationer som de i efterhand förstått inte varit bra.

Deltagande män beskriver att de i yngre ålder varit mer ”egocentrerade” och främst tänkt på sig själva. Benjamin (23 år) säger att ”målet var att ha sex och inte kvaliteten på sex”.

I efterhand har deltagare insett att det kanske inte alltid funnits något uttalat samtycke i dessa situationer.

När man ser tillbaka på det så kan jag känna så här ”vad jobbigt det måste ha varit att vara den andra partnern”. Sex ska ju vara någonting roligt och härligt, inte någonting man blir övertalad till på något sätt. Och jag kan bli förvånad att man tyckte att sexet var viktigare än att båda ville det. Nu har jag väldigt svårt att förstå varför man skulle vilja ha sex med en person som inte skulle vilja ha sex med mig. (Henrik, 50 år)

Med tiden har de förändrat sin syn och ser numera att samtycke i samförstånd är en förutsättning för en god sexuell relation. Med fler erfarenheter och referensramar beskriver de sig säkrare i sig själva, vilket gör att de tydligare vet var egna och andras gränser går.

Avsaknad av samtycke

I deltagarnas berättelser finns också erfarenheter av avsaknad av samtycke. De reflekterar över att de har fått sina egna gränser överträdade eller själva trätt över någon annans gräns. Temat speglar erfarenheter av avsaknad av samtycke i form av sexuella trakasserier, överträdelser och uttalat sexuellt våld.

Överträdelser och sexuellt våld

Undertemat överträdelser och sexuellt våld belyser främst kvinnliga deltagares erfarenheter av sexuella hot och våld, inklusive våldtäktsförsök och våldtäkter. Obekväma hot och överträdelser via sms beskrivs också. Gemensamt för dessa upplevelser är att samtycke saknats, aldrig inhämtats eller överträtts – samtidigt som deltagarna ”förhandlar” om förståelsen och definitionen av sina upplevelser. Ibland har de inte kunnat förstå vad de har varit med om förrän det förflutit tid och de har fått distans till händelsen. Förståelsen kan också ha orsakats av en förändrad syn på samtycke, exempelvis i samband med att de sett brister på samtycke lyftas av andra personer i kampanjer såsom #metoo.

För en del deltagare är det svårt att berätta om hur samtycke saknats, samt att benämna och förstå situationerna som hot, våld eller övergrepp. De upplever det även svårt att förlägga ansvaret på den som överskridit en gräns, och uttrycker istället egna tvetydiga känslor av skuld, skam och ansvar för att de gått med på att ha sex:

Hur kunde jag? ... jag var mest arg på mig själv. /.../ Det fanns ett nej som lyssnades på, men det hade redan gått för långt. (Aina, 41 år)

Ja, men jag skulle ha varit tydligare, jag kanske skulle ha sagt nej tidigare? ... jag behöver väl inte göra en grej av det här. (Alice, 26 år)

Jag tog skulden på mig själv, jag hade bjudit in de här, då får man stå sitt kast. (Pernilla, 48 år)

I jämförelse benämner några deltagande kvinnor utan tveksamheter sina erfarenheter av sexuellt våld. De berättar om ”våldtäkt”, ”överfallsvåldtäkt”, ”våldtäktsförsök” och ”övergrepp”. Den person som utsatt dem för våld fanns både i deras familj, bekantskapskrets, inom kk-relationer och bland bekanta eller främmande män.

Sex utan samtycke eller utan vilja från båda sidor beskrivs vara knutet till dålig självkänsla, psykisk ohälsa, sjukdom eller svåra livshändelser. Också alkohol, droger och mediciner uppfattas störa möjligheten till ett helt fritt samtycke. Som exempel berättar en deltagare hur han dagen efter en fest med stora mängder alkohol vaknade upp med obehag och oro efter oskyddat sex trots att han i början av kvällen nekat till sex.

Konsekvenser av att bära med sig sexuella övergrepp

Konsekvenser av erfarenheterna av sexuellt våld och sexuella överträdelser ”bärs med kroppsligen” och upplevs påverka ens hälsa, självkänsla och framtida sexuella relationer.

Erfarenheter av ofrivilligt och oönskat sex upplevs påverka självkänslan om en inte ”stått upp för sig själv” eller satt tydliga gränser. Även framtida sexuella relationer påverkas, vilket Alice (26 år) uttrycker som att:

”även om den [överträdelser] inte har traumatiserat mig så är det ändå något som har påverkat mig i hur jag väljer mina sexuella situationer efteråt”.

Erfarenheter av sexuellt våld beskrivs av deltagare även i termer av att ”må dåligt”, exempelvis nedan av Pernilla (48 år) efter att hon som 18-åring blivit utsatt för en våldtäkt på en förfest:

Då gav han sig på mig utan att jag ville det, och han klämde ner mig i sängen och han slet sönder strumpbyxorna, och han höll fast mig och så där. Och det mätte jag jättedåligt av.

Överträdelser av samtycke beskrivs påverka den fysiska såväl som den psykiska hälsan. För några deltagare innebär erfarenheterna att de i någon mån också blivit ”stärkta” med en känsla av att ingen mer ska få överskrida en sådan kroppslig gräns som sexuellt våld innebär.

Pernilla (48 år) uttrycker det som: ”ja, men nu, den här gränsen går inte att överskrida fler gånger”.

Aina (41 år) beskriver att det inte borde vara så svårt att förstå ett bristande samtycke:

Men vad är det som är så svårt att förstå? /.../ när man visar med hela kroppen att man vill, det är tydligt. Och allt som inte är det, är ett nej.

Det är inte bara personer som själva har erfarenheter av sexuellt våld som beskriver negativa konsekvenser, utan även nya partner. En del män berättar att de i relationer med kvinnor som erfarit sexuellt våld känt ”kollektiv skam” (Håkan, 50 år). Andra män berättar att partnerns tidigare erfarenheter av sexuellt våld präglar den nya relationen och det sexuella samspelet.

Jag tycker också det är lite sorgligt att hon har alla de här dåliga erfarenheterna tidigare och alla de erfarenheterna påverkar ju vem hon är nu och vår sexuella relation. Och det får mig också att bli ibland så försiktig så att jag inte vågar ta initiativ. (Elias, 35 år)

Att navigera och utmana föreställningar och praktiker för sexualitet

Temat Att navigera och utmana föreställningar och praktiker för sexualitet belyser hur olika föreställningar, förväntningar och ideal påverkar hur deltagarna och deras omgivning förstår, kommunicerar och praktiserar sexuellt samtycke. Normerna som lyfts fram och även utmanas berör kvinnlig och manlig sexualitet samt tvåsamhet. #Metoo-rörelsen och debatten om den så kallade samtyckeslagen beskrivs av många deltagare som en "ögonöppnare" och en anledning till att de börjat reflektera och diskutera frågor om sexuellt samtycke.

Förväntningar på kvinnlig och manlig sexualitet

Det framgår tydligt i deltagarnas berättelser att de uppfattar en hierarki och maktrelation mellan män och kvinnor som de framförallt anser påverkar kvinnors möjlighet att fritt samtycka till sex. Exempelvis Martin (36 år) problematiserar kön, sexualitet och makt i relation till samtycke:

Ja, om vi lever i ett samhälle som är sexistiskt eller om vi lever i ett samhälle som är patriarkalt eller om vi lever i ett samhälle som är 'heteronormt' så kommer det stora flertalet att bli kvinnor och män på ett visst sätt. Och ett samhälle som objektifierar kvinnor eller framhäver att män ska vara på ett visst sätt. Då blir det på något sätt svårt att vara någonting utanför det.

Deltagare av alla kön resonerar att föreställningar om "kvinnlig passivitet och underlägsenhet" i sexuella relationer kan innebära att kvinnor som är öppnare med sin sexualitet, tar initiativ och visar att de vill ha sex får ett helt annat negativt rykte än om män gör det. Det nämns att sexuellt initiativrika kvinnor betraktas som "lössläppta" eller "horor". Den stereotypa synen på kvinnor som antingen sexuellt aktiva eller sexuellt otillgängliga beskrivs skapa en konflikt i praktiken:

Jag tror att det kommer tillbaka till det här att antingen så är du madonnan eller så är du horan. Man vill ha både och men samtidigt inte. Jag tänker hur mina bröder har valt ut sina partners. De vill ju ha en kvinna som ska föda deras barn, men samtidigt så får hon inte heller vara för sexuell, frigjord, men samtidigt vill de ha någon som är sexuellt frigjord i sängen. Då blir det som att den där bilden inte går ihop. Det blir en konflikt. (Elin, 29 år)

Föreställningar om "mäns starkare sexualdrift" och förväntningar på män att vara de "drivande" som tar initiativ till sex upplevs bland deltagare av alla kön som besvärande. Klara (33 år) som är bisexuell menar att hon lättare säger ja till sex med män eftersom de "har ett behov som behöver tillgodoses", medan hon inte upplever det lika dramatiskt att avstå sex i relationer med kvinnor. Att män skulle ha sådana egenskaper beskrivs både bero på en manlighetsnorm och en biologisk grund. Henrik (50 år) benämner det som en "inneboende biologisk drivkraft".

Vidare reflekterar deltagare över manlig dominans, bland annat i relation till "hardcore-porrens" förskjutningar av gränser för vad som förväntas och accepteras i sexuella relationer.

Män är så vana att bara köra över, oavsett. Allt ifrån vad de konsumerar, porr och allt möjligt. Och att mannen ska ta för sig. (Aina, 41 år)

Den bild av sexualitet som pornografin förmedlar är skapad främst ur "mannens synvinkel", menar vissa deltagare, som menar att detta upprätthåller föreställningar om "kvinnor som sexuella objekt" och "män som sexuella subjekt" och som "sexuellt dominerande".

Det framkommer både skillnader och likheter mellan samkönade och olikkönade sexuella praktiker. Elisabeth (52 år), som är bisexuell, berättar att hon blivit ”överraskad” över hur lika sexuella relationer med män och kvinnor kan vara. Hon beskriver ”att en kvinna också kan vara pushig och okänslig” och att det i en sådan situation kan vara ”lika svårt att formulera ett nej” som i en liknande situation tillsammans med en man. Elisabeth reflekterar även kring att hon själv ”inte varit lyhörd” nog mot andra kvinnor.

I kontrast mot Elisabeths resonemang upplever Linda (26 år) att det är ”lättare att säga nej och få gehör hos en annan kvinna”, att ”ett nej är ett nej”, och att tjejer ”inte tjuvar till sig sex” till skillnad mot killar. Kvinnliga deltagare berättar att det vid samkönat sex kan vara mer oklart när sexet börjar eller slutar. Samtidigt ifrågasätter deltagare föreställningar om ”heterosex” där en tydlig start med ökande intensitet ska leda mot målet som är orgasm. Det utmanar också föreställningar om att det endast är en part som initierar sex och att den andra parten sedan ska svara på inviten. Deltagarnas berättelser visar att initiativet istället kan komma samtidigt från båda parterna.

Förväntningar på kvinnlig och manlig sexualitet och praktik styr även vems njutning som ska stå i centrum, och vem som ska ta ansvar för den andras och/eller den egna orgasmen:

... men sen när man hårdrog det och frågade ut folk, då visade det sig att nej, men det var nästan ingen tjej som jag kände som tyckte att sexet var någonting som de njöt av. De väntade bara på att killen skulle bli klar. Det var ingen som hade fått orgasm. Du vet, där någonstans började tankar väckas att man ... varför ställer vi upp då? Om det inte är för min njutning, vad blir vi då? Är vi bara då ett objekt? Är vi till då för mannens njutning om det inte ger oss något? (Elin, 29 år)

Deltagare tycker att män i heterosexuella relationer ofta får ansvar för att sexet ska sluta i orgasm, för både dem själva och kvinnan. En del manliga deltagare beskriver att de upplever detta som betungande. Johan (44 år) kände därför en stor lättnad när hans kvinnliga partner sa till honom att ”du inte behöver ta ansvar för min sexualitet. Det fixar jag jättebra själv”.

Deltagare av alla kön berättar att de inte känner igen sig i stereotypa könsroller och idéer om kvinnlig och manlig sexualitet. Några deltagare försöker utmana förväntningarna baserade på kön och sexualitet. Äldre kvinnor berättar exempelvis att de med ökad ålder har fått större självförtroende och därmed utrymme till att utmana idéer om kvinnlig passivitet. De har i större utsträckning börjat att ”ta för sig” och leva ut sin sexualitet.

En del manliga deltagare känner inte igen sig i ”machorollen” och att vara den ”bossiga” och ”spänniga typen”, och att förväntas vara ”drivande”, visa sig ”duglig” och ”leverera” i sexuella relationer. Några manliga deltagare upplever att förväntningar på dem att ”alltid vilja ha sex” och leverera sin egen såväl som partnerns orgasm bidrar till svårigheter för dem själva och andra att säga nej till sex. Flera deltagare beskriver idéer om och förväntningar på manlig sexualitet som ett problem för samtycke. De menar att synen på att mäns sexuella lust inte kan ”stoppas” eller att den sexuella aktiviteten ”inte får” avbrytas, under heterosexuellt penetrerande sex, försvårar att samtycke kommuniceras och uppnås.

Förväntningar på romantisk tvåsam kärlek

Ideal för och förväntningar på relationer beskrivs både uttryckligen och underförstått i

intervjuerna. Enligt deltagarna kan tvåsamma relationer innebära förväntningar om ”romantisk kärlek”, kanske framförallt i längre relationer där frågor om lust och begär blir centrala över tid. Detta beskrivs också som en utmaning. Erfarenheter av att lusten i långa relationer ”går i vågor”, att parterna kan ha olika mycket lust och att den därför kan behöva ”tas om hand på ett varsamt sätt” (Gustav, 39 år) lyfts.

Fredrik (28 år) beskriver att sexet i en sådan relation kan innebära ”att ligga med en person utan att man har de där Hollywood-känslorna i hela kroppen”. Brist på sexuell lust i relationen kan resultera i påtryckningar och skapa situationer av ”ofrivilligt sex”, där någon för att exempelvis inte såra eller förlora sin partner går med på sex. Somliga deltagare upplever att det är enklare med sexlusten i tillfälliga eller kortare relationer.

Förväntningar på att kärleksrelationer är tvåsamma och monogama upplevs av en del deltagare som begränsande och kan hämma åtrån till en person som inte är den fasta partnern. Genom sina sexuella relationer utmanar några deltagare dessa förväntningar genom att ha flera relationer samtidigt eller ha en ”primär relation” med mer tillfälliga sexuella relationer vid sidan om. Samtycke och dess kommunikation beskrivs i dessa fall som avgörande för att en sådan ”öppen” relation ska fungera.

#Metoo som ögonöppnare

#Metoo-rörelsen och diskussionerna om den nya sexualbrottslagstiftningen beskrivs av många som viktiga ”ögonöppnare”, som främjat både självreflektion och diskussion med andra om sexuellt samtycke. Andra sammanhang och livssituationer som beskrivs ha fungerat som ögonöppnare är universitetsstudier, föräldraskap och ”feministiska rum” såsom organisationer och föreningar där det finns en medvetenhet om kön, sexualitet och makt.

Framför allt är det erfarenheter i gråzonen som blivit tydligare genom #metoo-debatten, där ansvarsfrågor omvärderats och deltagarna fått nya insikter om innebörden av samtycke:

I samband med #metoo-grejen så började jag faktiskt fundera på saker kring mitt eget liv och sexuellt samtycke och insåg att ... Jag hade egentligen inte reflekterat så mycket över sånt tidigare, saker som man gjorde när man var yngre eller som man var med om när man var yngre. Jag började då tänka på saker som kanske inte var okej. (Anna, 26 år)

Att reflektera och prata om samtycke tycker deltagarna har givit nya perspektiv på tidigare erfarenheter som ”normaliserats”:

Det är märkligt egentligen, i och med den här #metoo, allting som kom upp då, då får man som en verkligen ... Ja, det är förskräckligt. Men det har varit helt normalt, alltså inget konstigt alls. Vi har inte ens reflekterat över det. (Pernilla, 48 år)

Kvinnliga deltagare nämner överträdande beteenden som de tidigare tycker varit normaliserade och de därför varit tvungna att acceptera att exempelvis få ett ”nyp i rumpan” på krogen, men att de nu kan ifrågasätta och reagera mot detta i och med #metoo.

Manliga deltagare uttrycker hur de tack vare #metoo-debatten blivit mer medvetna om och fått syn på ojämlika maktförhållanden mellan kvinnor och män i samband med sex. Johan (44 år) säger till exempel att ”jag har aldrig förstått hur sårbara kvinnor är gentemot män. Jag har aldrig hjatat det förut”. Några deltagare menar att kvinnor fortsättningsvis behöver stärkas för att våga

säga nej till oönskat sex och sexuella kränkningar, medan andra poängterar att en förändring främst måste innebära att mäns beteenden och privilegier utmanas. Vad gäller den nya sexualbrottslagstiftningen uppfattar deltagarna att lagen vänder på perspektiven genom att ”om det inte är ett ja så är det ett nej”, samt att det ”inte är en straffrÅga utan en utbildningsfrÅga för att förändra människors förhållningssätt” (Kristoffer, 30 år).

Det finns också deltagare som har en mer avvaktande hållning till #metoo, eller berättar om diskussioner bland vänner och bekanta där #metoo ifrågasätts. Någon menar att den så kallade samtyckeslagen riskerar att förlöjligas om den tolkas för bokstavigt. Andra deltagare nämner att samtyckesfrÅgan bidrar till oro för att ”någon blir oskyldigt dömd” (Håkan, 50 år). Stina (61 år) funderar på om någon har ”utnyttjat det här med #metoo också för att sätta dit någon”.

Deltagarna uttrycker en förhoppning om att #metoo på sikt kan förändra och öppna upp för bättre förutsättningar för sexuellt samtycke och sexuell praktik. För att sex ska ske med samtycke menar deltagarna att det inte räcker att enbart arbeta med samtyckesfrÅgan. I stället betonar en del att samhällsliga maktrelationer, framför allt kopplade till kön, behöver utmanas och förändras för att sex och samtycke ska kunna ske på lika villkor. En del menar att sexuellt samtycke bör ses som en bredare jämställdhetsfrÅga. Således ger de uttryck för att förståelsen av samtycke redan har förändrats, men även fortsättningsvis behöver utmanas för att öka möjligheterna för bra och jämlika relationer samt en god sexuell hälsa.

För att social förändring ska ske nämner deltagarna att det är viktigt att börja med barnen och förmedla respekt för deras (kroppsliga) integritet och hur de själva kan sätta gränser. Sex- och samlevnadsundervisningen menar de behöver utvecklas för att ge stöd och konkreta verktyg för sexuell kommunikation, samt för samtal om känslor och samtyckets komplexitet. Speciellt efterlyser deltagande män forum för samtal kring sex och samtycke, inklusive miljöer och öppna samtal om sexualitet och samtyckesfrÅgor.

Diskussion

Syftet med studien är att undersöka hur samtycke förstås, praktiseras och upplevs i sexuella relationer bland vuxna. Genom intervjuer med 31 sexuellt aktiva personer 23–61 år och analys av dessa intervjuer fördjupas kunskapen och förståelsen av samtycke.

Resultatdiskussion

Resultatet visar att samtycke till sex kan ses som en relationell och pågående process som kontinuerligt förhandlas (24, 46), där parterna utvärderar varandras beteenden, uttryck och gensvar (28). Det innefattar i bästa fall ett gemensamt ansvarstagande för sexuella upplevelser och erfarenheter – såväl före som under och efter sex. Samtycke är också pågående i betydelsen föränderligt över tid, och resultatet visar hur innebörden av samtycke omprövas på både ett individuellt, relationellt och samhällligt plan.

Samtycke som ett spektrum

Resultaten visar på en komplexitet kring samtycke. Samtyckespraktiker kan präglas av ambivalens och osäkerhet, vilket Muehlenhard med flera (15) beskriver. Resultatet i den här rapporten visar exempelvis att sexuell kommunikation kan ses som såväl enkel och självklar som komplicerad och svår.

Samtycke uppfattas av deltagarna som självklart samtidigt som det är subtilt, svärfångat och fyllt av gråzoner. Olika erfarenheter av sex utan ömsesidig sexuell lust kan möjligtvis förstås i relation till skillnaden mellan vilja och villighet, eller mellan samvilja och ofrivilligt sex eller sex utan vilja (12). Individer kan alltså ha anledningar till att både vilja och inte vilja ha sex (15).

Förståelsen av samtycke som ett spektrum är i linje med ett antal tidigare studier som ifrågasatt och komplicerat förståelsen av samtycke (15, 16), det vill säga att sex antingen sker med samtycke eller inte, och att sex utan samtycke är sexuellt våld. En förståelse av samtycke som antingen fullt samtycke eller avsaknad av samtycke hindrar en mer komplex förståelse av sexuella erfarenheter (19).

Att ha sex för andras skull, eller av andra anledningar än att själv ha sexuell lust, beskrivs av deltagare oavsett könsidentitet. För vissa deltagare är det problematiskt att ha sex utan sexuell lust, medan andra inte beskriver det som en stor sak, eller att det kan vara något som har andra fördelar. I den kvantitativa fördjupningsstudien hade de som gått med på att ha sex fast de egentligen inte ville främst gjort det för partnerns skull, för relationens skull eller på grund av förväntningar på sex (7).

Erfarenheter av sex utan ömsesidig sexuell lust kan även innebära motstridiga känslor, alltså att kroppen kan reagera och vara kåt även om man inte vill ha sex (20). Deltagare i denna studie beskriver att sådana erfarenheter kan bidra till skamkänslor och olust.

Deltagarna berättar om ofrivilliga och oönskade sexuella erfarenheter som de benämner eller förstår som överträdelser, övergrepp eller sexuellt våld. Sådana erfarenheter kan ses som en normalisering av ofrivilligt sex (47). Svårigheter att definiera överträdelser kan också vara sammankopplade med föreställningar om vad sexuellt tvång eller våld är (19).

Kontextens betydelse

Sexuella erfarenheter kan omförhandlas och omprövas i relation till förändrade föreställningar i samhället. En sådan omförhandling påverkas exempelvis av förväntningar på sexuellt beteende baserat på idéer om kön och sexualitet, men också av tidigare sexuella erfarenheter. Exempelvis kan den sexuella erfarenheten upplevas som mer negativ om det egna samtycket upplevs påverkat av påtryckningar eller förväntningar.

Sammanhanget och relationen samt personerna inblandade påverkar också möjligheterna till att kommunicera och praktisera sexuellt samtycke.

Att kommunicera samtycke

Precis som i flera tidigare studier (17, 22, 30) beskriver deltagarna att icke-verbal kommunikation sker för att visa både vilja och ovilja till sex. Deltagarna menar att det ofta krävs verbal kommunikation för att säga nej till eller avbryta sex, trots att kroppsspråk och passivitet tydligt signalerar ointresse. Något som försvårar för verbal kommunikation är att uttalade ord kan förstöra stämningen eller "magin" före och under sex. Därför undviker deltagarna ibland verbala frågor om samtycke. Föreställningar om det "magiska sexet" och att sex sker spontant kan således skapa hinder för att sluta uttalade avtal i förväg (15). Trots det uttrycker en del deltagare i denna och andra studier att de föredrar en uttalad fråga i stället för att samtycke bara antas (48).

Sexualitet, hälsa och ohälsa

Deltagarnas positiva sexuella erfarenheter visar hur njutbara sexuella relationer, förtroende och kommunikation påverkar deras självkänsla och allmänna välbefinnande. Sådana erfarenheter är viktiga för den sexuella och reproduktiva hälsan (9).

Det finns få tidigare studier som undersöker konsekvenser av ofrivilligt och oönskat sex. Deltagare i denna studie beskriver att de bär med sig sexuella överträdelser av ofrivilligt sex och att sådana erfarenheter påverkar den sexuella hälsan negativt i form av sexuell avståndighet, undvikande av beröring eller valet av framtida sexuella situationer och relationer. Resultatet belyser hur problematiska sexuella erfarenheter påverkar den psykosociala hälsan genom sämre självkänsla och känslomässigt obehag, vilket även har visats i tidigare studier (10-12).

Även tidigare studier visar hur nya sexuella erfarenheter bidrar till att tidigare erfarenheter förstås på ett nytt sätt (20, 49). Om sexuell lust saknas, men viljan till sex fortfarande finns, kan det fortfarande vara en positiv erfarenhet. Således måste erfarenheter av att ha sex utan sexuell lust beskrivas och analyseras i relation till ideal och förväntningar för kvinnlig och manlig sexualitet, exempelvis i form av sexuella skript, men också till kontexten de sker i (16, 33).

I sexualitetens föränderlighet finns också en möjlighet till inte bara läkande av negativa erfarenheter utan en utökning av mer positiva sätt att tolka och praktisera så kallad kvinnlig och manlig sexualitet.

Sexuellt samtycke, kroppslig integritet och jämställdhet

Ifråga om Sveriges jämställdhetspolitiska mål om allas rätt till kroppslig integritet visar den här

rapporten att det finns utmaningar i det som rör sexuellt samtycke. Detta visar sig främst i fråga om de kvinnor som i studien har uppgivit att de har blivit utsatta för övergrepp och överträdelser av sin kroppsliga integritet. För män visar det sig i studien mer i en förväntan om sexuellt initiativtagande och ett konstant sexuellt intresse. Dessa förväntningar härleder en del av männen i studien till ideal för manlighet och manlig sexualitet.

Att mäns sexuella samtycke oftare tas för givet visar tidigare studier (16). Andra studier visar att män går med på att ha sex för att öka eller behålla sin sociala status och uppfylla föreställningar om maskulinitet (50, 51). Enligt SRHR2017 uppger män (73 procent) att de alltid eller oftast kan säga nej om de inte vill ha sex, jämfört med kvinnor (85 procent). Totalt uppgav även en högre andel män (6 procent) än kvinnor (2 procent) att de aldrig eller sällan kan säga nej om de inte vill ha sex (5). En tredjedel av respondenterna i fördjupningsstudien trodde att de skulle må bättre om de fick hjälp att förbättra sin kommunikationsförmåga (7).

Det finns med andra ord fortfarande tendenser till ett motsatsförhållande i hur kvinnor och män förväntas att kommunicera och agera vid sex som möjligen kan skapa gråzoner, otydliga och bristande sexuella samtycken. Med andra ord påverkas personerna i studien av traditionella sexuella skript och könsroller (15, 33). I fördjupningsstudien angav män exempelvis i högre utsträckning att de en eller flera gånger har försökt påverka någon till att ha sex. Vidare hade totalt 63 procent kvinnor och 34 procent män gått med på att ha sex trots att de egentligen inte ville (7).

En analytisk förklaring i form av en maktanalys baserad på kön är att idéer om mäns högre status i samhället, som i resultatet i den här intervjustudien uttrycks som dominans, praktiskt påverkar även sexuallivet och kan drabba kvinnor som betydligt oftare utsätts för sexuella övergrepp och trakasserier (52). Mäns sexuella hälsa är däremot inte opåverkad och enbart positiv. Utsatthet för män i relation till sexuellt samtycke och kommunikation förekommer, vilket både SRHR2017, den kvantitativa fördjupningsstudien och den här kvalitativa fördjupningsstudien visar (6, 7). Dessa idéer om manlig och kvinnlig sexualitet kan med andra ord vara destruktiva för såväl kvinnor som män.

I SRHR2017 och i den kvantitativa fördjupningsstudien om sexuellt samtycke framgår dock att det främst är bisexuella kvinnor och homo- och bisexuella män, till skillnad från homo- och heterosexuella kvinnor och män, som har gått med på att ha sex fast de egentligen inte ville (6, 7). Detta medför att det krävs ytterligare utredningar av sexuellt samtycke i relation till både kön och sexuell identitet. Till detta behövs bredare teoretiska förklaringsmodeller som gör det möjligt att förstå den högre utsattheten av sexuellt våld och bristande samtycke bland homo- och bisexuella personer. Därtill finns det skäl att i större utsträckning inkludera homo- och bisexuella personer i framtida kvalitativa studier som berör samtycke. Vidare finns ett behov av att studera hur samhällsstrukturella, sociala och individuella faktorer påverkar den sexuella hälsan bland befolkningen samt hur denna ojämlikhet kan förklaras.

Metoddiskussion

Med hjälp av urvalet uppnår resultatet en variation av erfarenheter gällande kön, ålder, sexualitet, boendeort, utbildning och relationsstatus. Urvalet inkluderar även äldre deltagare mellan 23 och 61 år, vilket är en styrka i relation till tidigare studier, även om antalet äldre är litet. Studien saknar däremot deltagare som inte har nordisk bakgrund. Därmed har samtycke inte utforskats bland studiedeltagare som har utomnordisk bakgrund. Framtida studier bör därför ha större

variation i etnicitet och ursprung.

Majoriteten av deltagarna uppger att de har en eller flera partner, medan antalet singlar är få. Vad gäller utbildningsnivå är deltagarna också relativt homogena – en majoritet har högskoleutbildning. Detta kan ha påverkan på studiens resultat och framtida studier bör vara mer heterogena i fråga om utbildning och andra socioekonomiska faktorer.

En styrka är att studien beskriver kontexten för sexuellt samtycke, vilket stärker studiens överförbarhet och belyser samtyckets kontextuella innebörd. Dock berör merparten av resultatet heterosexuella sexuella praktiker, även om flera deltagare identifierar sig som bisexuella. Ingen av deltagarna identifierar sig som homosexuell. En möjlig orsak till att studiens resultat främst berör erfarenheter av heterosexuella praktiker kan bero på att det i samhällsdebatten ofta talas om samtycke som en ”heterosexuell fråga”, det vill säga att det ofta är kvinnors utsatthet för mäns sexuella våld som är i fokus. Därmed faller samkönade sexuella praktiker utanför det offentliga samtalet om samtycke. Framtida studier behöver fördjupa förståelsen av samtycke vid samkönade sexuella relationer och praktiker.

En metodologisk svårighet är att sex kan vara svårt att prata om och upplevas som ett tabubelagt ämne. Deltagarna har trots detta delat både intima och våldsamma erfarenheter och därmed bidragit med ett djup till analysen. Eftersom urvalet bygger på att deltagarna själva anmält sig till studien, är det möjligt att de är personer som tänkt mer på samtycke än den generella befolkningen.

Slutsatser och fortsatt arbete

Studien visar att samtycke är kontextuellt och kontinuerligt. Samtyckets kontext innefattar att hur samtycke förstås, praktiseras och upplevs på både den situationen, personerna och relationen, liksom samhällets och individernas föreställningar och förväntningar.

Samtyckets kontinuerlighet innebär att samtyckets kommunikation är pågående kommunikationshandlingar i en specifik sexuell situation, men som också är föränderligt över tid och sexuella tillfällen. Det sexuella samtycket är med andra ord föränderligt.

Vidare behöver förståelsen av samtycke fortsättningsvis undersökas och problematiseras. Det behövs ökade kunskaper om hur stereotypa idéer och förväntningar och praktiker av kvinnligt och manligt påverkar den sexuella kommunikationen.

Studiens resultat visar på behovet av fortsatt arbete med sexuellt samtycke, sexuell hälsa och förebyggande arbete mot sexuellt våld för alla oavsett ålder. Detta behövs också för att i högre grad nå det jämställdhetspolitiska målet om kroppslig integritet samt folkhälsomålet om en jämlik hälsa.

Framöver behövs, fler kvalitativa studier om sexuellt samtycke som i hög utsträckning undersöker den kontext där samtycket kommuniceras. Detta är i linje med Beres slutsatser (16). Det finns också behov av att vidare studera det sexuella samtyckets praktik, samt dess gråzoner, för att bättre förstå hur människor navigerar och förhandlar kring sex och hur dess konsekvenser påverkar hälsa och livsvillkor.

Deltagarna i rapporten lyfter behovet av forum och konkreta verktyg för att samtala om samtycke och sex samt främja en positiv syn på sexualitet. Sådana forum saknas till stor del idag, särskilt för män. Det skulle kunna utvecklas genom ett stärkt hälsofrämjande arbete hos en rad olika aktörer som har möjlighet att öppna för samtal om sex, samtycke och sexuell kommunikation.

Arbetet med samtycke handlar om både förebyggande och akuta insatser. Det är viktigt att aktörer som arbetar hälsofrämjande möjliggör för samtal om sexuell hälsa, sexualitet, kommunikation och samtycke. På så vis kan ett flertal aktörer arbeta förebyggande för att skapa goda förutsättningar för människors möjligheter att förstå, kommunicera, uppnå och uppleva samtycke. Genom fler forum för samtal kan fler aktörer identifiera och fånga upp erfarenheter av våld eller övergrepp och hjälpa människor vidare till rätt insatser.

När det handlar om arenor för unga och unga vuxna berör detta:

- Skolan ger möjlighet att påbörja detta hälsofrämjande arbete under tidiga år. Skolans värdegrunds- och kunskapsuppdrag skapar utrymme för samtal och reflektioner kring relationer, egenmakt, ömsesidighet, kommunikation och samtycke.
- Unga och unga vuxna kan få stöd genom elevhälsan och på ungdomsmottagningen, som kan möjliggöra och uppmuntra sådana hälsoförebyggande samtal.

När det handlar om arenor för vuxna berör detta:

- Vård och omsorg kan både arbeta hälsofrämjande genom samtal om sexuell hälsa och

samtycke, samt mer akut genom att identifiera och fånga upp erfarenheter av våld eller övergrepp och hjälpa människor vidare till rätt insatser.

- Arenorna för vuxna behöver utvecklas för att leva upp till efterfrågan på forum för samtal där ett spektrum av samtycken kan lyftas. Utveckling av arenor för samtal om sexuell hälsa, sexualitet, kommunikation och samtycke behöver särskilt utvecklas för målgruppen män.
- Frivilligverksamheter behövs för att öka antalet aktörer och därmed öka tillgängligheten för samtal om sex, sexuell hälsa och sexuell kommunikation.

Ordlista

BDSM – bondage/disciplin, dominans/underkastelse och sadism/masochism.

Binär – förståelse av något som tvådelat, till exempel tanken om att det endast finns två kön, kvinna och man.

Heteronormativitet – enligt heteronormen förväntas människor vara enbart kvinna eller man och heterosexuella. De som passar in i normen betraktas som normala och accepterade. Att följa eller passera inom normen ger fördelar och privilegier i olika situationer.

Intergender – begrepp för att beskriva en icke-binär könsidentitet som är mellan eller går bortom uppdelningen kvinna/man.

#Metoo – en social rörelse som startade hösten 2017 genom att främst kvinnor vittnade om sexuella trakasserier och sexuella övergrepp i sociala medier under hashtaggen #metoo.

Monogami – en norm eller idé om att personer ska leva med en partner åt gången och vara sexuellt trogen mot den.

Polysexuell – personer som är attraherade av mer än ett kön men inte vill identifiera sig som bisexuella, eller personer som önskar ha flersamma sexuella relationer, det vill säga relationer som inte är tvåsamma.

Queer – ett brett begrepp som kan betyda flera olika saker, men i grunden är ett ifrågasättande av heteronormen. Queer kan stå för en önskan att inkludera alla kön och sexualiteter eller inte behöva identifiera sig enligt begränsande binära kategorier av könsidentiteter, sexualiteter och uttryck.

Sexualbrottslagstiftningen – lagstiftning som trädde i kraft 2018 och som i dagligt tal kallas samtyckeslagen. Lagen innebär att det är förbjudet att ha sex med en person som inte uttryckligen sagt ja eller aktivt visar att den vill delta.

Sexuell egenmakt – står för att en människa känner sig fri att själv fatta beslut som rör när, hur och med vem man vill ha sex.

Sexuell praktik – sätt som personer har sex eller sexuella handlingsmönster, exempelvis handlingsmönster i relation till hur personer praktiserar sexuellt samtycke.

Stereotyp – förenklade och ofta negativa idéer och föreställningar om en individ och grupp, baserade på föreställningar om gruppmedlemmarnas egenskaper.

Swingers – benämning på community eller sexuella praktiker där personer som är i längre relationer har sex med andra som en social aktivitet eller hobby. Kan ses som en typ av icke-monogam relationsform.

Tvåsamhet – en relationsnorm där personer förväntas leva i parförhållanden, två och två.

Referenser

1. Mål för folkhälsan [Elektronisk resurs], (2002).
2. Förordning (2013:1020) med instruktion för Folkhälsomyndigheten, (2013).
3. Agenda 2030 [Elektronisk resurs], (2017).
4. Mål för jämställdhet [Elektronisk resurs], (2016).
5. Folkhälsomyndigheten. SRHR2017 - befolkningsstudie om sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter. 2019.
6. Folkhälsomyndigheten. Sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter i Sverige 2017 [Elektronisk resurs]. 2019.
7. Folkhälsomyndigheten. Sexuell kommunikation, samtycke och hälsa 2019.
8. Världshälsoorganisationen. Defining sexual health: report of a technical consultation on sexual health. Geneva: Världshälsoorganisationen; 2006.
9. Ferguson L, Desai S. Sexual and reproductive health and rights for all: translating the Guttmacher-Lancet Commission's global report to local action. *Reprod Health Matters*. 2018;26(52):6-7.
10. Macdowall W, Gibson LJ, Tanton C, Mercer CH, Lewis R, Clifton S, et al. Lifetime prevalence, associated factors, and circumstances of non-volitional sex in women and men in Britain: findings from the third National Survey of Sexual Attitudes and Lifestyles (Natsal-3). *Lancet*. 2013;382(9907):1845-55.
11. O'Sullivan LF, Allgeier ER. Feigning sexual desire: Consenting to unwanted sexual activity in heterosexual dating relationships. *The Journal of Sex Research*. 1998;35(3):234-43.
12. Kern SG, Peterson ZD. Negative cognitions following distressing unwanted sex: the role of coercion severity and perceived consent. *Journal of interpersonal violence*. 2018.
13. Världshälsoorganisationen. Understanding and addressing violence against women: Sexual violence. Geneva: Världshälsoorganisationen; 2012.
14. Proposition. En ny sexualbrottslagstiftning byggd på frivillighet. Stockholm: Justitiedepartementet; 2017/18:177.
15. Muehlenhard CL, Humphreys TP, Jozkowski KN, Peterson ZD. The Complexities of Sexual Consent Among College Students: A Conceptual and Empirical Review. *Journal of Sex Research*. 2016;53(4/5):457-87.
16. Beres MA. 'Spontaneous' sexual consent: An analysis of sexual consent literature. *Feminism & Psychology*. 2007;17(1):93-108.
17. Hickman SE, Muehlenhard CL. "By the semi-mystical appearance of a condom": How young women and men communicate sexual consent in heterosexual situations. *Journal of Sex Research*. 1999;36(3):258-72.
18. Muehlenhard CL, Peterson ZD. III. Wanting and not wanting sex: The missing discourse of ambivalence. *Feminism & Psychology*. 2005;15(1):15-20.
19. Burkett M, Hamilton K. Postfeminist sexual agency: Young women's negotiations of sexual consent. *Sexualities*. 2012;15(7):815-33.
20. Johansson S. 'Am I sexually abused?' Consent in a coach-athlete lesbian relationship. *Sport, Education and Society*. 2018;23(4):311-23.
21. Impett EA, Peplau LA. Sexual compliance: Gender, motivational, and relationship perspectives. *Journal of sex research*. 2003;40(1):87-100.
22. Beres MA, Herold E, Maitland SB. Sexual consent behaviors in same-sex relationships. *Archives of Sexual Behavior*. 2004;33(5):475-86.
23. Puckett JA, Cleary P, Rossman K, Newcomb ME, Mustanski B. Barriers to Gender-Affirming Care for Transgender and Gender Nonconforming Individuals. *Sex Res Social Policy*. 2018;15(1):48-59.
24. Humphreys TP. Understanding sexual consent: An empirical investigation of the normative script for young heterosexual adults. In: Cowling M, Reynolds P, editors. *Making sense of sexual consent 2004*. p. 209-25.
25. Jozkowski KN, Peterson ZD, Sanders SA, Dennis B, Reece M. Gender Differences in Heterosexual College Students' Conceptualizations and Indicators of Sexual Consent: Implications for Contemporary Sexual Assault Prevention Education. *The Journal of Sex Research*. 2014;51(8):904-16.
26. Burrow JJ, Hannon R, Hall D. College students' perceptions of women's verbal and nonverbal consent for sexual intercourse. *Electronic Journal of Human Sexuality*. 1998;1:1-7.
27. Byers ES. Female communication of consent and nonconsent to sexual intercourse. *Journal of the New Brunswick Psychological Association*. 1980;5:12-8.

28. Beres M. Sexual miscommunication? Untangling assumptions about sexual communication between casual sex partners. *Culture, Health & Sexuality*. 2010;12(1):1-14.
29. Kitzinger C, Frith H. Just say no? The use of conversation analysis in developing a feminist perspective on sexual refusal. *Discourse & Society*. 1999;10(3):293-316.
30. Jozkowski KN, Wiersma JD. Does Drinking Alcohol Prior to Sexual Activity Influence College Students' Consent? *International Journal of Sexual Health*. 2015;27(2):156-74.
31. Butler J. *Gender Trouble. Feminism and the Subversion of Identity*. London/New York: Routledge; 1990.
32. Connell RW. *Gender and power: Society, the person and sexual politics*. Stanford, Calif: Stanford University Press; 1987.
33. Jackson S, Scott S, Books D. *Theorizing sexuality*. Maidenhead, UK: Open University Press; 2010.
34. Gagnon JH, Simon W. *Sexual Conduct: The Social Sources of Human Sexuality*. New Brunswick, NJ: Aldine Transaction; 2004.
35. L. L-M. "Hip to be crip?": om cripteori, sexualitet och personer med intellektuell funktionsnedsättning. *Lambda nordica* 2012;2012(17):(1/2,):s. 53-76. .
36. Jozkowski KN, Peterson ZD. College students and sexual consent: Unique insights. *Journal of sex research*. 2013;50(6):517-23.
37. West R. 'The Harms of Consensual Sex'. In: Soble A, editor. *Philosophy of Sex: Contemporary Readings*. Lanham, MD: Rowman and Littlefield; 2002. p. 317-22.
38. Wellings K, Johnson AM. Framing sexual health research: adopting a broader perspective. *Lancet*. 2013;382(9907):1759-62.
39. Johansson S, Larsson H. 'This might be him; the guy I'm gonna marry': Love and sexual relationships between female elite-athletes and male coaches. *International Review for the Sociology of Sport*. 2017;52(7):819-38.
40. Kvale S, Brinkmann S, Torhell S-E. *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur; 2014.
41. Braun V, Clarke V. Using thematic analysis in psychology. *Qualitative research in psychology*. 2006;3(2):77-101.
42. Charmaz K. *Constructing grounded theory*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications; 2014.
43. Cosgrove L. Feminism, postmodernism, and psychological research. 2003(18):3, s. 85-112: *Hypatia* (Edwardsville, Ill. Print); 2003.
44. Vetenskapsrådet. God forskningsred [Elektronisk resurs]. Stockholm2017.
45. Datainspektionen. GDPR [Elektronisk resurs] 2019 [
46. Beres MA. Rethinking the concept of consent for anti-sexual violence activism and education. *Feminism & Psychology*. 2014;24(3):373-89.
47. Fantasia HC. Really not even a decision any more: Late adolescent narratives of implied sexual consent. *J Forensic Nurs*. 2011;7(3):120-9.
48. Humphreys TP. *Sexual consent in heterosexual dating relationships: Attitudes and behaviours of university students*: The University of Guelph; 2000.
49. Jackson S. Happily never after: Young women's stories of abuse in heterosexual love relationships. *Feminism & Psychology*. 2001;11(3):305-21.
50. Muehlenhard CL, Cook SW. Men's self-reports of unwanted sexual activity. *The Journal of Sex Research*. 1988;24(1):58-72.
51. Vannier SA, O'Sullivan LF. Communicating Interest in Sex: Verbal and Nonverbal Initiation of Sexual Activity in Young Adults' Romantic Dating Relationships. *Archives of Sexual Behavior*. 2011;40(5):961-9.
52. Brottsförebyggande rådet. *Sammanställning av centrala resultat från Nationella trygghetsundersökningen 2018*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet; 2018.

Bilagor

[Bilaga 1 – Informationsbrev och medgivande \(PDF, 191 kB\)](#)

[Bilaga 2 – Bilaga 2. Intervjuguide \(PDF, 215 kB\)](#)